

SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY
ČESKÉ REPUBLIKY

DŮVODY NÍZKÉ ZAMĚSTNANOSTI MLADÝCH DOSPĚLÝCH DO 29 LET V ČR

Kolektiv autorů

Ing. Lucie Janošová

Mgr. Kristýna Mikulcová

Mgr. Marcel Navrátil

2024 © TREXIMA, spol. s r.o.

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ	4
ÚVOD	6
MANAŽERSKÉ SHRNUÍ	7
1 METODIKA A DATOVÉ ZDROJE	12
2 MLADÍ V ČÍSLECH	14
2.1 DEMOGRAFICKÁ SITUACE	14
2.2 EKONOMICKY AKTIVNÍ POPULACE DO 29 LET V ČESKÉ REPUBLICE A ZEMÍCH EU	17
2.2.1 Zaměstnanost mladých do 29 let	17
2.2.2 Nezaměstnanost mladých do 29 let podle EUROSTAT	30
2.2.3 Nezaměstnanost mladých do 29 let a absolventů škol podle ÚP ČR	33
2.3 EKONOMICKY NEAKTIVNÍ POPULACE DO 29 LET V ČESKÉ REPUBLICE A ZEMÍCH EU	38
2.3.1 Studující v České republice a zahraniční mobilita studentů	43
2.3.2 Pečující v České republice	45
2.4 NEETS V ČESKÉ REPUBLICE: STAV A SPECIFIKA SKUPINY	47
3 BARIÉRY ZVYŠOVÁNÍ ZAMĚSTNANOSTI MLADÝCH.....	50
3.1 DLOUHÁ RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ SNIŽUJE ZAMĚSTNANOST ČESKÝCH ŽEN.....	51
3.2 SLABÁ DOSTUPNOST SLUŽEB PŘEDŠKOLNÍ PÉČE	52
3.3 OMEZENÉ VYUŽÍVÁNÍ FLEXIBILNÍCH FOREM PRÁCE	53
3.4 PRODLUŽOVÁNÍ DOBY STUDIA	55
3.5 ŠKOLSKY ORIENTO VANÝ SYSTÉM ODBORNÉ PŘÍPRAVY	56
3.6 NÍZKÁ PRACOVNÍ MOBILITA.....	56
3.7 EKONOMICKÉ POTÍŽE SNIŽUJÍ ZAMĚSTNANOST MLADÝCH	57
3.8 NEJEN PRÁCE: MLADÍ MAJÍ I JINÉ HODNOTY	58
3.9 PSYCHICKÉ A FYZICKÉ PROBLÉMY MLADÝCH	59
3.10 NEROVNOSTI VE VZDĚLÁVÁNÍ LIMITUJÍ ŠANCE NĚKTERÝCH SKUPIN MLADÝCH NA TRHU PRÁCE	60
4 NÁVRH OBLASTÍ PRO NAVAZUJÍCÍ HLOUBKOVÉ ANALÝZY.....	62
4.1 INSPIRATIVNÍ ZAHRANIČNÍ POLITIKY PODPORY ZAMĚSTNANOSTI MLADÝCH A ZKUŠENOSTI ZAMĚSTNAVATELŮ V ČR.....	62
4.2 ZAHRANIČNÍ MOBILITA MLADÝCH JAKO FAKTOR ZAMĚSTNANOSTI.....	63
4.3 DLOUHÉ SETRVÁVÁNÍ MLADÝCH VE STUDIU: EFEKTIVITA VERSUS NEEFEKTIVITA A JEJÍ DOPADY NA ZAMĚSTNANOST	64
POUŽITÉ ZDROJE	65

Seznam obrázků

Obrázek 2.1: Počet obyvatel ČR v roce 2023 ve věkových skupinách.....	15
Obrázek 2.2: Počet obyvatel ČR v roce 2023 ve věkových skupinách podle pohlaví.....	16
Obrázek 2.3: Vývoj počtu zaměstnaných mladých do 29 let v ČR v letech 2013-2023.....	17
Obrázek 2.4: Vývoj celkové zaměstnanosti a zaměstnanosti mladých do 29 let v ČR v letech 2014-2023 (v %).....	19
Obrázek 2.5: Vývoj měsíční zaměstnanosti věkové skupiny 15-64 let a zaměstnanosti mladých do 29 let v ČR v letech 2022-2024 (v %)	20
Obrázek 2.6: Vývoj zaměstnanosti osob ve věku 15-64 let podle pohlaví v ČR v letech 2014-2023 (v %)	21
Obrázek 2.7: Vývoj zaměstnanosti podle věku v ČR v letech 2014-2023 (v %).....	23
Obrázek 2.8: Vývoj zaměstnanosti podle pohlaví a věku v ČR v letech 2014-2023 (v %)	24
Obrázek 2.9: Rozdíl v míře zaměstnanosti mladých ve věku 15-29 let podle pohlaví v roce 2023 (v p.b.)	26
Obrázek 2.10: Mladí lidé ve formálním vzdělávání podle postavení na trhu práce v Evropě v roce 2021 (v %).....	29
Obrázek 2.11: Vývoj celkové nezaměstnanosti a nezaměstnanosti mladých v ČR v letech 2014-2023 (v %).....	31
Obrázek 2.12: Vývoj nezaměstnanosti mladých podle pohlaví v ČR v letech 2014-2023 (v %)	32
Obrázek 2.13: Vývoj počtu nezaměstnaných mladých do 29 let v ČR v letech 2014-2023 (v tis.).....	34
Obrázek 2.14: Vývoj počtu nezaměstnanosti mladých do 29 let a jejich podílu na celkové nezaměstnanosti (2014-2024, údaje k dubnu příslušného roku)	35
Obrázek 2.15: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol a jejich podílu na celkové nezaměstnanosti (2014-2024, údaje k dubnu příslušného roku)	36
Obrázek 2.16: Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů SŠ a VOŠ podle dosaženého vzdělání, duben 2023 a 2024 (v %)	38
Obrázek 2.17: Počet ekonomicky neaktivních mužů a žen v ČR ve 4. čtvrtletí 2023 (v tis.)	40

Obrázek 2.18: Rozdíl v podílu neaktivních mužů a žen ve věku 25-29 let v EU (p.b., 4.čtvrtletí 2023)	42
Obrázek 2.19: Počet studentů veřejných a soukromých vysokých škol v ČR v roce 2023	44
Obrázek 2.20: Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví v letech 2003-2023 (v tis.)	46
Obrázek 2.21: Schéma zařazení NEETs v rámci populace	47

Úvod

Nízká zaměstnanost mladých lidí do 29 let je jedním ze sociálně-ekonomických problémů současného Česka. Mladí lidé, kteří nejsou ekonomicky aktivní, čelí zvýšenému riziku sociálního vyloučení, chudoby a dlouhodobé nezaměstnanosti. Jejich šance na pracovním trhu se snižují. Navíc nízká zaměstnanost mladých může mít negativní dopad na ekonomický růst a konkurenceschopnost země. Proto je důležité porozumět příčinám tohoto jevu a identifikovat faktory, které ovlivňují ekonomickou aktivitu mladých lidí.

Cílem studie „Důvody nízké zaměstnanosti mladých dospělých do 29 let v ČR“ je tuto skupinu blíže popsat a určit příčiny jejich nízké zaměstnanosti.

Kapitola Mladí v číslech popisuje, kdo mladí v Česku vlastně jsou. Podrobně analyzuje jednotlivé kategorie mladých lidí ve věkovém rozmezí 15–29 let z hlediska jejich ekonomické aktivity. Na základě dostupných dat se kapitola věnuje různým socioekonomickým skupinám, jejichž postavení se na trhu práce se výrazně liší. Je popsána demografická situace, stav a trend zaměstnanosti a nezaměstnanosti mladých, a to včetně srovnání s dalšími zeměmi EU. Tento přístup umožnil identifikovat problémové body zaměstnanosti mladých v ČR. Například v evropském srovnání největší rozdíl mezi mírou zaměstnanosti mladých mužů a žen, v neprospěch žen.

Kapitola Bariéry zvyšování zaměstnanosti mladých identifikuje deset příčin nízké zaměstnanosti české generace mladých. Dotýká se široké škály témat, od českých specifik přístupu k rodičovství a jeho dopadu na zaměstnanost žen, přes vliv vzdělávání na zaměstnanost až ke specifickým rysům nejmladší generace, jež mohou negativně ovlivňovat jejich uplatnění na pracovním trhu. Určení těchto bariér může být jedním z východisek pro tvorbu politik, intervencí a programů zaměřených na zvýšení zaměstnanosti mladých lidí. Tato kapitola studie představuje důležitý krok směrem k tomuto cíli a poskytuje základ pro další hloubkové analýzy a výzkum.

Studie „Důvody nízké zaměstnanosti mladých dospělých do 29 let v ČR“ je dílčím příspěvkem k širší diskusi o roli mladých lidí v ekonomice a společnosti a o tom, jaké kroky je třeba podniknout, aby se jejich potenciál mohl plně rozvinout. Nízká zaměstnanost mladých lidí je komplexní problém, který vyžaduje multidisciplinární přístup a spolupráci různých aktérů, jako vlády, zaměstnavatelů, vzdělávacích institucí, krajů a měst a dalších. Pouze tak lze dosáhnout trvalých změn a vytvořit podmínky, aby mladí lidé mohli plně využít své schopnosti a přispět k rozvoji společnosti.

Manažerské shrnutí

Pro získání základního přehledu o skupině mladých lidí ve věku 15-29 let v České republice ji lze na základě dat dostupných za rok 2023 charakterizovat následovně. Celkový počet obyvatel v této věkové skupině byl 1,655 milionu. Z tohoto počtu bylo 721 tisíc osob zaměstnaných, což odpovídá necelým 44 %. Nezaměstnaných, kteří byli evidováni u Úřadu práce, bylo 61 tisíc, tedy téměř 4 %. Ekonomicky neaktivních osob bylo 873 tisíc, což představuje necelých 53 % této věkové skupiny. Významná skupina ekonomicky neaktivních mladých lidí byla zapojena do vzdělávacího procesu. V roce 2023 studovalo 733 tisíc českých žáků a studentů ve věku do 29 let.¹

V roce 2023 žilo v České republice **1 655 tisíc osob ve věkové skupině 15–29 let**, jejich podíl na obyvatelstvu ČR činil 15,2 %. V posledních desetiletích v ČR docházelo k postupnému poklesu počtu mladých lidí ve věku 15–29 let a podíl mladých na celkové populaci ČR klesá, což se odráží i v jejich zaměstnanosti.

V roce 2023 bylo v ČR **zaměstnáno 720,5 tisíc osob** ve věkové skupině **15-29 let**. Počet zaměstnaných osob ve věku 15-29 let se dlouhodobě snižuje. K nejrazantnějšímu snížení zaměstnanosti došlo v kategorii osob ve věku 25-29 let. Tento pokles odráží jednak demografický vývoj populace mladých, ale i trendy v přístupu ke vzdělávání. Lze konstatovat, že **ekonomická aktivita osob do 29 let se snižuje a mladí lidé vstupují na trh práce stále později**.

Celková zaměstnanost v ČR v roce 2023 dosáhla 75 %, zatímco ve věkové kategorii 15-29 let činila pouze 44 %. Zaměstnanost mladých lidí od roku 2014 rostla, ale pandemie COVID-19 způsobila prudký pokles, který pokračoval až do roku 2023. Ekonomické dopady způsobené pandemií COVID-19, se na zaměstnanosti projevily výrazně hůře u mladých do 29 let než u osob ostatních věkových kategorií.

Česká republika se v roce 2023 umístila **na 7. místě v EU podle celkové zaměstnanosti**, ale až **na 21. místě** podle míry **zaměstnanosti mladých lidí ve věku 15-29 let**.

Zaměstnanost žen v České republice je výrazně nižší než mužů. Rozdíly jsou zvláště velké právě mezi mladými Čechy a Češkami. **Nejnižší podíl** zaměstnanosti vykazují **ženy ve věkové skupině 15-29 let**. A to přesto, že za poslední desetiletí zaměstnanost Čechek výrazně vzrostla a difference v zaměstnanosti mužů a žen se mírně snížily – mezi lety 2014 a 2023 rozdíl klesl

¹ Pozn: Data vycházejí z různých zdrojů (Eurostat, ÚP, ČSÚ), které mají rozdílnou metodiku sběru a zpracování dat. Proto je třeba při interpretaci těchto údajů brát v úvahu možné překryvy mezi skupinami (viz kap. Metodika a datové zdroje) Studující mladí lidé, kteří jsou současně zaměstnáni (např. na brigádě, formou flexibilního úvazku) mohou být zahrnuti jak do skupiny ekonomicky aktivních, tak do skupiny ekonomicky neaktivních.

přibližně o tři procentní body. **Dynamika snižování rozdílu mezi mírou zaměstnanosti žen a mužů je však příliš pomalá** na to, aby se hodnoty v dohledné době vyrovnaly.

V roce 2023 měla Česká republika 14. nejvyšší míru zaměstnanosti mužů ve věku 15–29 let v rámci EU, dosahující 51 %, což je jen o 1,5 procentního bodu méně než průměr EU. Naopak, zaměstnanost žen ve stejné věkové skupině byla v ČR na 23. místě s hodnotou 37,5 %, což je hluboko pod průměrem EU. Česká republika spolu s Rumunskem vykazují největší rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen, a to v neprospěch žen.

Odlišné systémy odborného vzdělávání v Evropě mají také vliv na zaměstnanost mladých. Pro země s duálním systémem odborné přípravy je typické, že žáci připravující se na své budoucí povolání touto formou, mají se svým učebním podnikem smluvní vztah a v rámci přípravy na povolání jsou odměňováni učňovskou mzdou. Nejvyšší podíl osob **ve formálním vzdělávání**, kteří spadají do kategorie „**zaměstnaní**“, tedy vykazují především země s duálním systémem odborného vzdělávání. Například v Nizozemí během formálního vzdělávání pracuje 70 % mladých studujících a osob v odborné přípravě. Další státy v popředí žebříčku jsou např. Švýcarsko (téměř 60 %), Dánsko, Německo nebo Rakousko (mezi 40 až 50 %), tj. rovněž země typické robustním systémem duálního vzdělávání. Na opačném konci žebříčku se nachází skupina zemí (včetně České republiky), v nichž **podíl zaměstnaných mladých ve fázi formálního vzdělávání** nedosahuje ani 10 %. Vedle **ČR s 8 %** se jedná např. o Řecko, Itálii, Chorvatsko, Slovensko a některé další.

Dobrou zprávou je, že **nízká míra zaměstnanosti mladých ještě neznamená jejich vysokou nezaměstnanost**. Ve skutečnosti v posledním desetiletí míra nezaměstnanosti osob ve věku 15–29 let výrazně poklesla a kopíruje tak pokles míry celkové nezaměstnanosti. Na konci roku 2023 bylo v evidenci Úřadu práce ČR registrováno 61,1 tisíc nezaměstnaných osob ve věku 15–29 let. Od roku 2021 do roku 2023 však počet nezaměstnaných do 29 let pozvolna **roste** a tento **trend pokračuje** i v roce 2024. **Míra nezaměstnanosti mladých v ČR dlouhodobě patří mezi nejnižší v Evropské unii**. V roce 2023 byla s hodnotou 5,2 % po Německu (5 %) druhou nejnižší v EU. Přes příznivý vývoj dlouhodobě platí, že **ve skupině mladých lidí je obecná míra nezaměstnanosti vyšší než v ostatních věkových skupinách**. Nezaměstnanost Čechů do 29 let věku je mírně vyšší než u jejich mužských protějšků. Zatímco míra nezaměstnanosti mladých v unijním průměru dosahuje stejných hodnot u mužů i u žen (shodně 11,2 % v roce 2023), v případě ČR je nezaměstnanost mladých Čechů o 1,7 p.b. vyšší ve srovnání s muži (6,2 %, resp. 4,5 %).

Do skupiny **ekonomicky neaktivních** patří osoby, které nejsou **ani zaměstnané, ani aktivně nehledají práci**. Tuto skupinu tvoří zejména mladí lidé, kteří nejsou zapojeni do pracovního trhu, a to buď z důvodu studia, péče o děti, nebo jiných důvodů, případně nejsou schopni pracovat. Na konci roku 2023 bylo v ČR **ve věku 15–29 let ekonomicky neaktivních 872,7 tisíc osob**. Z toho 771,5 tisíc ve věku 15–24 let a 101,2 tisíc ve věku 25–29 let. Mezi 15–19letými je vysoká neaktivita, což souvisí s jejich studiem na středních školách. Ve věku 20–24 let neaktivita klesá, protože někteří již vstupují na pracovní trh, zatímco jiní pokračují ve vysokoškolském studiu. Ve skupině 25–29 let je neaktivních podstatně méně (84,5 tisíc žen a

16,7 tisíc mužů), protože většina již pracuje. **Výrazně nižší počet ekonomicky neaktivních mužů** v této věkové skupině oproti ženám souvisí s tím, že ženy jsou častěji mimo pracovní trh, nejčastěji z důvodu péče o děti.

Ve srovnání s EU je podíl neaktivní populace ve věkové skupině do 29 let **je v České republice výrazně vyšší**. Na konci roku 2023 činil podíl neaktivních mladých ve věku 15–24 let v ČR 72,6 %, což je šestá nejvyšší hodnota v EU, přičemž unijní průměr byl 59 %. Mezi ženami v této kategorii byl podíl neaktivních 76,1 %, což je o 15 p.b. nad průměrem EU (61,5 %), zatímco u mužů činil 69 %, což je o 12,5 p.b. více než evropský průměr. Nejnižší podíly neaktivity mladých lidí do 24 let vykazují Dánsko a Nizozemí s méně než 33 %.

Ve věkové skupině 25–29 let koncem roku 2023 dosáhl podíl neaktivních v ČR 17,7 %, (průměr EU: 15,6 %). **U žen ve věku 25–29 let dosahoval podíl neaktivity v ČR přes 29 %, což je třetí nejvyšší hodnota v EU, zatímco u mužů činil jen 6 %, což je nejnižší hodnota v EU.** Česko má přitom v této věkové kategorii největší rozdíl v neaktivitě mezi pohlavími v EU – více než 23 p.b., což je spolu s Rumunskem nejvýraznější rozdíl v Evropě.

V rámci **ekonomicky neaktivních** je v České republice velmi **významná skupina** mladých lidí, kteří jsou **zapojeni do vzdělávacího procesu**. V roce 2023 **studovalo 732,6 tisíc českých žáků a studentů** ve věku do 29 let, což je skupina velmi omezeně přístupná pro pracovní trh. Ve školním roce 2023/24 navštěvovalo střední školy 484,8 tisíc žáků, přičemž 96,8 % z nich studovalo denní formou. Nejvíce žáků bylo v odborném vzdělávání s maturitou (47,1 %), dále na gymnáziích (28,6 %) a v odborném vzdělávání s výučním listem (20,7 %). Konzervatoře navštěvovalo 3,8 tisíce žáků, vyšší odborné školy 21,7 tisíc studentů, což celkem činí **510,2 tisíc studentů středních škol, konzervatoří a VOŠ.**

Na vysokých školách v ČR studovalo v roce 2023 celkem **222,5 tisíc studentů**, z nichž 83 % bylo mladších než 24 let a 17 % ve věku 25–29 let. Většina těchto studentů je zapojena do prezenčního studia bakalářských a navazujících magisterských programů, případně doktorského studia. Téměř pětina mladých Čechů ve věku 20–29 let se rozhodla pro terciární vzdělávání, což odráží rostoucí význam a dostupnost vysokoškolského vzdělání pro mladé dospělé v ČR.

Díky globalizaci a programům na podporu mobility studentů využívá část českých studentů možnosti vzdělávat se v zahraničí, přičemž nejznámějším programem je Erasmus+. V roce 2022 studovalo v zemích EU 7,8 tis. českých studentů. Kromě akademických pobytů využívají studenti pracovní stáže, které poskytují praktické zkušenosti. Krátkodobé stáže trvají obvykle do půl roku, zatímco dlouhodobé pracovní pobyty mohou následovat po dokončení studia. **Mobilita studentů zvyšuje jejich kvalifikaci a pozitivně ovlivňuje český trh práce, ale přináší i výzvy, zejména s návratem absolventů do Česka.**

Mezi další důvody ekonomické neaktivity je patří **péče o děti** nebo dospělou osobu se zdravotním postižením. V roce 2022 se **Česká republika výrazně lišila od průměru EU vyšším**

podílem ekonomicky neaktivních lidí ve věku 15-29 let, kteří nehledali zaměstnání **z důvodu péče** (v EU 6,4 %, v ČR přes 18 %). Tento **podíl byl výrazně vyšší u českých žen** do 29 let (v ČR téměř 30 %, v EU 11,6 %), zatímco u mužů byl zanedbatelný. **Příjemci rodičovského příspěvku v České republice jsou z 98 % ženy**, což je poměr, který se za posledních 20 let téměř nezměnil. Přestože věk rodiček roste, mnoho žen má děti před třicátým rokem, což ovlivňuje míru zaměstnanosti žen do 29 let.

Pro specifickou skupinu osob, které nepracují, ani se nevzdělávají, se vžila zkratka **NEETs**. Tvoří ji nezaměstnaní dle definice Mezinárodní organizace práce a tzv. ostatní neaktivní (neúčastní se vzdělávání ani školení, ani nepracují). V roce 2023 dosahoval podíl mladých lidí ve věku 15-29 let, spadajících do kategorie NEETs v ČR 10,1 %, což je o 1,1 p. b. méně než průměr EU (11,2 %). Tento podíl v ČR od roku 2014, kdy mírně přesahoval 12 %, postupně klesal a pohybuje se kolem 10 %. Cíl EU pro NEETs do roku 2030 je snížit tento podíl pod 9 %, což se ČR zatím nepodařilo.

Studie identifikovala **deset bariér růstu zaměstnanosti mladých** v Česku. Hned několik z nich je spojeno s **rodičovstvím**, které negativně ovlivňuje zejména zaměstnanost žen. Rodičovství často odsouvá mladé Češky na vedlejší kariérní kolej, což vede k jedné z nejnižších zaměstnaností mladých žen v EU. Tento jev je způsoben kombinací společenských norem, politik v oblasti rodičovství a nedostatečnou nabídkou flexibilních forem práce, především zkrácených úvazků. Zkrácení rodičovské dovolené a zvýšení dostupnosti služeb péče o děti by pomohlo zaměstnanost mladých žen zvýšit. Rozšíření zkrácených úvazků by umožnilo lépe sladit péči o děti s prací.

Další příčinou nízké zaměstnanosti mladých je **školsky orientovaný systém vzdělávání**. Země s tradicí odborné přípravy zajišťované zaměstnavateli mají výrazně vyšší míru zaměstnanosti mladých než v případě Česka. Zavedení duálního systému odborné přípravy by vedlo ke zvýšení zaměstnanosti mladých a usnadnění jejich přechodu ze vzdělávání na pracovní trh.

Nízká mobilita za prací je další specifikum Česka, způsobené vysokými cenami bydlení a nedostatkem podpory pracovní mobility. Kombinace vysokých cen vlastnického bydlení a absence systémové podpory dojíždění a stěhování mladé od pracovní mobility odrazuje.

Prodlužování doby studia také snižuje zaměstnanost mladých. Podíl vysokoškolsky vzdělaných občanů se za posledních dvacet let téměř ztrojnásobil, nicméně akademicky orientované obory jsou až příliš často odděleny od praxe. Spolupráce zaměstnavatelů se studenty není plně využita, což snižuje potenciál zaměstnanosti mladých.

K poklesu zaměstnanosti mladých také přispívá **zhoršující se situace na pracovním trhu**. Zaměstnanost mladých klesla již v roce 2020 kvůli pandemii COVID-19 a dosud se nevrátila na předchozí úroveň. Mladí lidé jsou zvláště ohroženi ekonomickými potížemi. Aktuální pokles zaměstnanosti lze vysvětlit mj. mizejícími příležitostmi k příjmu a plíživým růstem nezaměstnanosti.

Odlíšné hodnoty zaměstnavatelů a starších kolegů mohou mladé odrazovat od vstupu na pracovní trh. Mladí lidé více oceňují více svůj volný čas nebo téma udržitelnosti. Motivace ihned po škole začít pracovat může být nižší než v minulosti.

Mladým lidem mohou vstup na pracovní trh komplikovat také **psychické a fyzické potíže**, kterými trpí více než předchozí generace.

Šance některých mladých lidí na pracovním trhu snižují **nerovnosti ve vzdělávání**, které jsou v ČR běžné. Kvalita vzdělávání se výrazně liší mezi regiony a školami. Výsledky českých dětí jsou závislejší na sociálním statusu rodičů, než je tomu v zahraničí, což ovlivňuje pracovní příležitosti mladých a snižuje jejich zaměstnanost.

1 Metodika a datové zdroje

V rámci analýzy je hlavní pozornost věnována skupině mladých do 29 let. Vzhledem k nejednoznačnosti označení „mladých“ je třeba specifikovat věkovou skupinu, na kterou se studie soustředila. Nejčastěji se jedná o osoby ve věku do 24 či do 29 let. Hranice 29 let byla zvolena jako horní hranice i v této analýze. Věk 29 let používají obvykle jako horní hranici Eurostat nebo ČSÚ – pro tuto skupinu vyjadřuje ČSÚ např. ukazatele ekonomické aktivity (tj. celkovou pracovní sílu, zaměstnanost, nezaměstnanost, počet ekonomicky neaktivních obyvatel). Vzhledem k tomu, že se analýza zabývá problematikou zaměstnanosti, byl jako spodní věková hranice stanoven věk 15 let, tedy věk, od kterého lze vykonávat výdělečnou činnost.

Z hlediska dostupných statistik se mladí lidé do 29 let sledují v několika věkových kategoriích, které umožňují sledovat jednotlivé fáze přechodu ze vzdělávání na trh práce.

Eurostat sleduje mladé ve věkových skupinách 15–19 let, 20–24 let, 25–29 let. Pro některé statistické ukazatele (např. zaměstnanost a aktivita) jsou využívány širší kategorie, od 15 do 24 let nebo od 15 do 29 let. Český statistický úřad používá obdobné věkové kategorie, což umožňuje přímé srovnání s daty Eurostatu. V rámci analýzy jsou u jednotlivých prezentovaných dat sledované věkové kategorie vždy upřesněny.

Postavení mladých na českém trhu práce lze hodnotit z mnoha hledisek. Ve studii jsou prezentována data o ekonomické aktivitě mladých, zejména zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Zdroji těchto údajů jsou v převážné míře Český statistický úřad, Eurostat a Úřad práce ČR.

Český statistický úřad pravidelně provádí tzv. Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)². Cílem VŠPS je sledovat ekonomické postavení obyvatelstva na území České republiky. Šetření umožňuje porozumět struktuře zaměstnanosti podle nejrůznějších ukazatelů, např. podle pohlaví, věku a kvalifikace, odvětví a charakteru zaměstnání dotazovaných. Šetření poskytuje rovněž informace o celkové nezaměstnanosti a jejím charakteru, o struktuře nezaměstnaných z hlediska sociálního, profesního, kvalifikačního, délky trvání nezaměstnanosti atd. VŠPS provádějí tazatelé Českého statistického úřadu v jednotlivých oslovených domácnostech. Šetření je výběrové, přičemž předmětem šetření jsou osoby obvykle bydlící v bytových domácnostech ČR. Výsledky za výběrový soubor jsou potom dopočteny na celkovou populaci ČR podle statistiky obyvatelstva.

² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Online. 16.2.2024. Dostupné z: https://csu.gov.cz/vykazy/vyberove_setreni_pracovnich_sil. [cit. 2024-11-18].

Rozsah šetření a ukazatele zaměstnanosti a nezaměstnanosti plně odpovídají definicím a metodickým doporučením Eurostatu. Šetření probíhá ve všech členských státech EU podle jednotné metodiky a výsledky za jednotlivé země jsou tak srovnatelné. Data z Výběrového šetření pracovních sil jsou poskytována evropskému statistickému úřadu Eurostat pro účely evropských statistik o zaměstnanosti a nezaměstnanosti („EU Labour Force Survey“). Data Eurostatu o zaměstnanosti a nezaměstnanosti v ČR pocházejí právě z VŠPS.

MPSV sleduje prostřednictvím úřadů práce počet neumístěných uchazečů o zaměstnání a počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání. Oba ukazatele jsou definovány na základě zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a reprezentují tzv. registrovanou nezaměstnanost. Zdrojem dat je Úřad práce ČR. Podíl nezaměstnaných osob je v tomto případě vyjádřen podílem dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Dosažitelní uchazeči jsou definováni jako uchazeči o zaměstnání, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa, tj. evidovaní nezaměstnaní, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání.

Ukazatele VŠPS i Úřadu práce ČR podrobně vysvětluje Český statistický úřad v Metodických poznámkách k VŠPS³. Výběrové šetření pracovních sil je postaveno na tazatelském zjišťování situace v domácnostech a dopočtech. Údaje Úřadu práce ČR o nezaměstnanosti vycházejí z počtu nezaměstnaných osob registrovaných na úřadu. Tato rozdílná metodologie je příčinou odlišných hodnot ČSÚ a Úřadu práce ČR o nezaměstnanosti.

Studující mladí lidé, kteří jsou současně zaměstnáni (např. na brigádě, formou flexibilního úvazku) mohou být v rámci analýzy zahrnuti jak do skupiny ekonomicky aktivních (protože vykonávají placenou práci), tak do skupiny ekonomicky neaktivních (protože jejich hlavní činností je studium). Tento překryv je důležitý pro správnou interpretaci dat, protože tito studenti plní jak roli pracovní síly, tak roli studentů, což může ovlivnit statistické rozdělení skupin.

³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Metodické poznámky - Výběrové šetření pracovních sil. Online. 18.11.2024. Dostupné z: https://csu.gov.cz/zam_vsps. [cit. 2024-11-18].

2 Mladí v číslech

Tato kapitola se zaměřuje na podrobnou analýzu jednotlivých kategorií mladých lidí ve věkovém rozmezí 15 - 29 let v České republice z hlediska jejich ekonomické aktivity. Na základě dostupných dat se věnuje různým socioekonomickým skupinám, jejichž postavení se na trhu práce se výrazně liší.

Základní rozdělení z hlediska ekonomické aktivity je možné provést na tři hlavní kategorie:

Ekonomicky aktivní: Ekonomicky aktivní zahrnují zaměstnané (na plný nebo částečný úvazek) a nezaměstnané, kteří aktivně hledají zaměstnání a jsou schopni pracovat.

Ekonomicky neaktivní: Osoby, které nejsou ani zaměstnané, ani aktivně nehledají práci. Tuto skupinu tvoří zejména mladí lidé, kteří nejsou zapojeni do pracovního trhu, a to buď z důvodu studia, péče o děti, nebo jiných osobních závazků. Nejsou aktivně zapojeni do hledání práce, a proto nefigurují v mírách nezaměstnanosti.

NEET (Not in Education, Employment, or Training): Specifickou podskupinou jsou mladí, kteří nejsou zaměstnaní, nevzdělávají se ani neprocházejí odborným výcvikem. NEET skupina představuje zvláštní výzvu pro politiku zaměstnanosti, protože u nich často dochází k neaktivitě i přes relativně mladý věk a potenciál být na pracovním trhu.

2.1 Demografická situace

Na konci roku 2023 měla Česká republika necelých 10,901 milionu obyvatel, nejvíce od konce druhé světové války. Od roku 2019 zajišťuje přírůstek obyvatel pouze zahraniční stěhování.⁴ V roce 2023 žilo v České republice **1,655 milionu osob ve věkové skupině 15–29 let**, tedy jejich **podíl na obyvatelstvu ČR činil 15,2 %**.

Mladí lidé do 29 let se dělí do tří základních věkových kohort, které mají různé charakteristiky:

15–19 let: Tato skupina je převážně ve fázi vzdělávání (střední školy), s velmi nízkou mírou zapojení na trhu práce. V roce 2023 bylo v této věkové skupině 5,4 % obyvatel (593 320 osob).

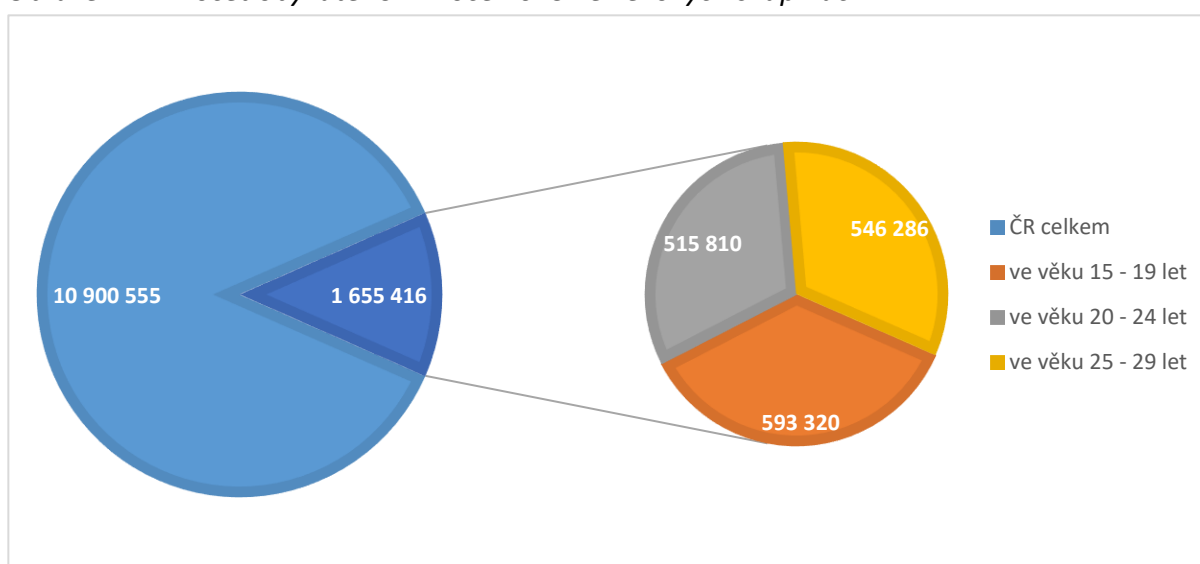
⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet, struktura a projekce obyvatel. Online. 28.6.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/pocet-struktura-a-projekce-obyvatel?pocet=10&start=0&podskupiny=132&razeni=-datumVydani>. [cit. 2024-11-18].

20–24 let: Mladí lidé v této skupině jsou buď na vysokých školách, nebo čerstvě po absolvování středoškolského vzdělání. Postupně se začínají zapojovat do pracovního procesu. V roce 2023 bylo v této věkové skupině 4,7 % obyvatel (515 810 osob).

25–29 let: V této fázi jsou mladí dospělí většinou již plně zapojeni do pracovního trhu, zakládají rodiny a osamostatňují se. V ČR je však patrná tendence k odkladu zakládání rodiny, a mnoho mladých lidí žije nadále s rodiči. V roce 2023 bylo v této věkové skupině 5,0 % obyvatel (546 286 osob).

Zastoupení skupin mladých obyvatel v rámci populace ČR v roce 2023 ilustruje následující graf, vycházející z demografických údajů ČSÚ⁵

Obrázek 2.1: Počet obyvatel ČR v roce 2023 ve věkových skupinách

Zdroj: ČSÚ (Věkové složení obyvatelstva), zpracování TREXIMA.

Demografická situace mladých lidí do 29 let v České republice, podobně jako v jiných evropských zemích, prochází výraznými změnami, které jsou ovlivněny celkovým stárnutím populace, poklesem porodnosti a změnami ve společenských hodnotách a preferencích.

V posledních desetiletích v ČR **dochází k postupnému poklesu počtu mladých lidí ve věku 15–29 let** a podíl mladých na celkové populaci ČR klesá. Tento trend je způsoben klesající porodností od 90. let minulého století, která vedla k úbytku nově narozených dětí, což se nyní

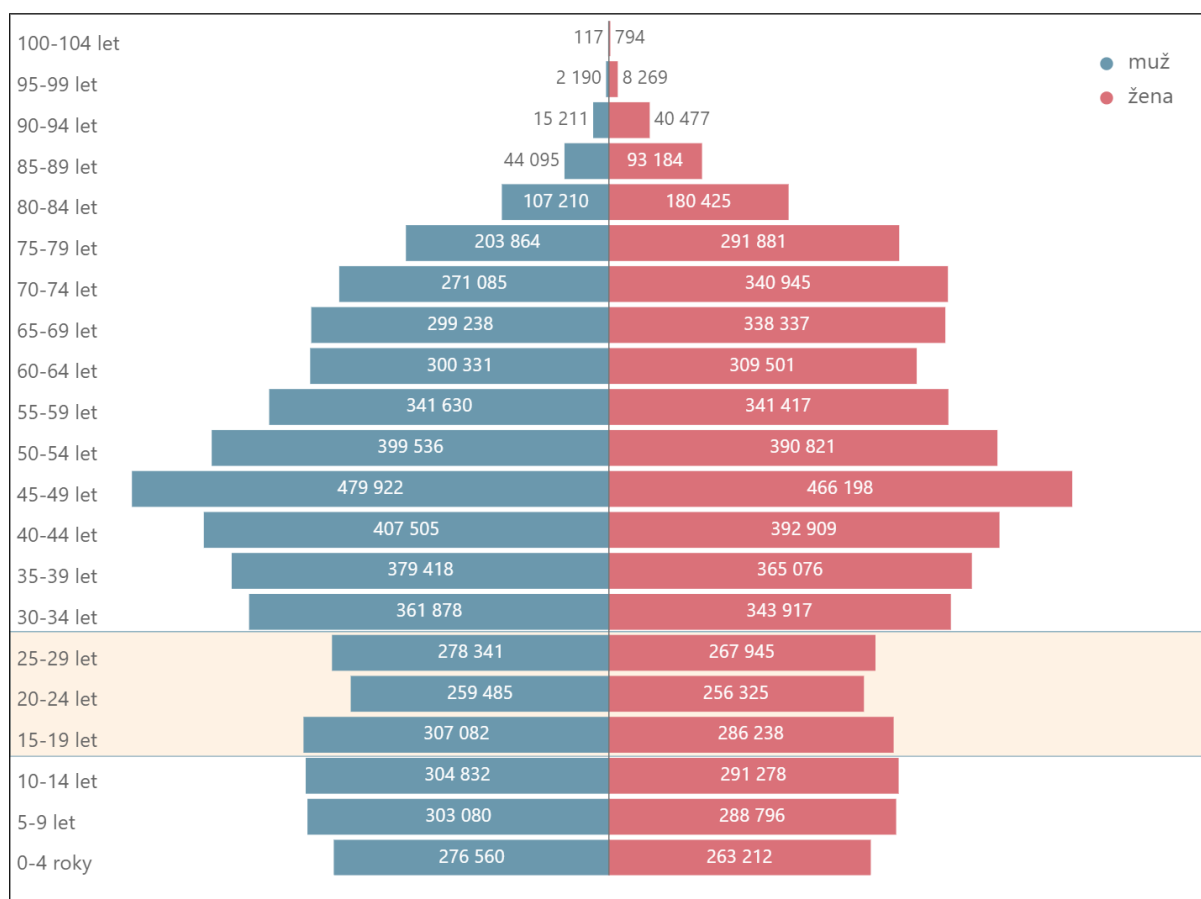
⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Věkové složení obyvatel. Online. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=#katalog=33156>. [cit. 2024-11-18].

projevuje menším počtem mladých v populaci. Podle demografických projekcí bude tento trend pokračovat, což bude mít dopad na trh práce a na ekonomiku.

V posledních letech došlo k několika významným demografickým změnám, které ovlivnily tuto věkovou skupinu. Například imigrační vlna z Ukrajiny v roce 2022, která zahrnovala zejména děti a ženy v produktivním věku, lehce zbrzdila stárnutí populace přispěla k nárůstu počtu mladých lidí v České republice⁶.

Velikost jednotlivých věkových skupin obyvatel ČR je patrná z Obrázku 2.2.

Obrázek 2.2: Počet obyvatel ČR v roce 2023 ve věkových skupinách podle pohlaví

Zdroj: ČSÚ (Věkové složení obyvatelstva), zpracování TREXIMA.

⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Aktuální populační vývoj v kostce. Online. 4.11.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>. [cit. 2024-11-18].

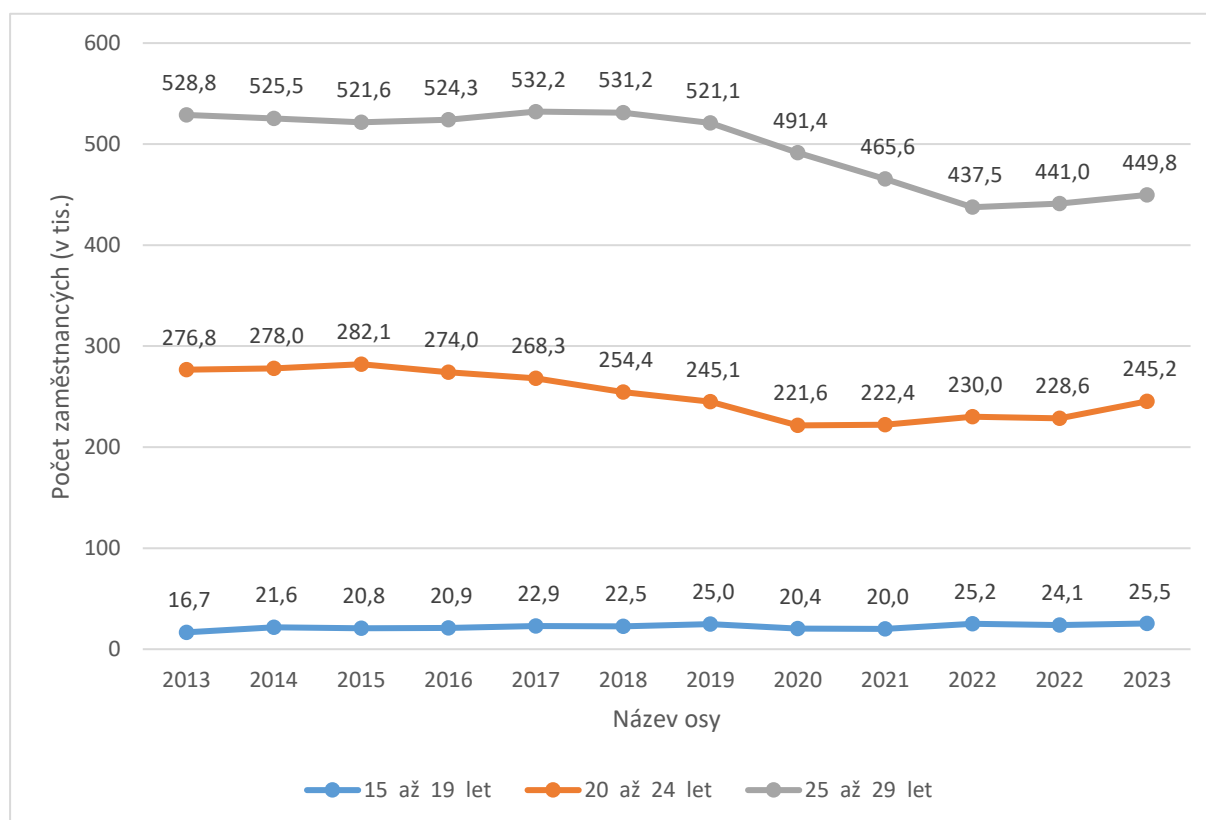
2.2 Ekonomicky aktivní populace do 29 let v České republice a zemích EU

Důležitým faktorem, který vypovídá o postavení osob ve věku 15-29 let na trhu práce, je jejich ekonomická aktivita. Do skupiny ekonomicky aktivních patří mladí lidé, kteří jsou buď **zaměstnaní**, nebo aktivně hledají práci, což zahrnuje i **nezaměstnané osoby registrované na úřadech práce**. Ekonomicky aktivními jsou i studenti, kteří již vstoupili na trh práce (např. na částečný úvazek nebo brigády), absolventi, a také mladí lidé, kteří se rozhodli pracovat bez formálního vzdělání. Tato kategorie zahrnuje nejen ty, kteří jsou aktuálně zaměstnaní, ale i ty, kteří aktivně usilují o pracovní uplatnění a jsou tedy evidováni jako uchazeči o zaměstnání.

2.2.1 Zaměstnanost mladých do 29 let

V roce 2023 bylo v ČR **zaměstnáno 720,5 tisíc osob** ve věkové skupině **15-29 let**. Počet zaměstnaných osob ve věku 15-29 let se **dlouhodobě snižuje**. Tento propad odráží jednak demografický vývoj populace mladých, ale i trendy v přístupu ke vzdělávání, které se vyznačují přechodem k úplnému střednímu a zejména vysokoškolskému vzdělávání. Jak je patrné z obrázku 2.3 k největšímu poklesu zaměstnanosti došlo v kategorii osob ve věku 25 - 29 let.

Obrázek 2.3: Vývoj počtu zaměstnaných mladých do 29 let v ČR v letech 2013-2023

Zdroj: ČSÚ, zpracování TREXIMA

Při hodnocení stavu a vývoje zaměstnanosti mladých do 29 let je třeba začít analýzou celkové zaměstnanosti, tj. zaměstnanosti osob ve věku 15-64 let. Tento celkový kontext umožní posoudit, na jaké trajektorii se v poslední době ocitla zaměstnanost mladých.

Jak vyplývá z dat EUROSTAT⁷, vývoj celkové zaměstnanosti (ve věkové skupině 15-64 let) v posledních deseti letech lze rozdělit na dvě etapy. Mezi lety 2014 až 2019 celková zaměstnanost poměrně dynamicky rostla z hodnoty 69 % v roce 2014 až na 75,1 % v roce 2019. Na této hladině se víceméně udržuje až do současnosti.

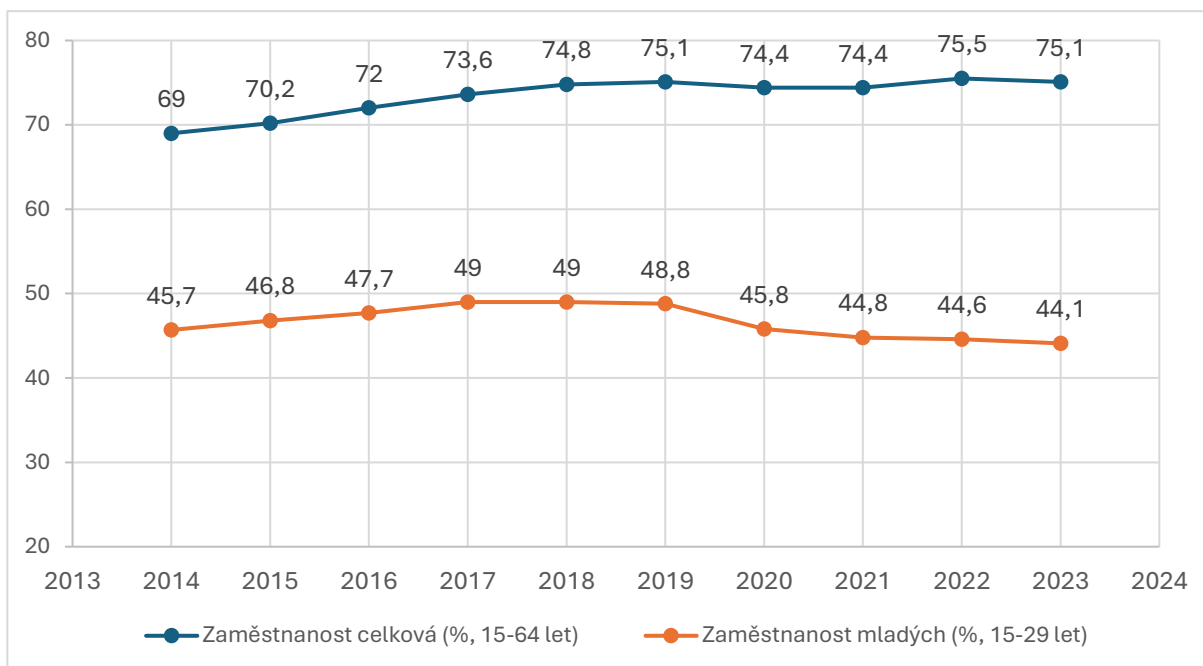
Při bližším pohledu na zaměstnanost podkategorie mladých mezi 15 a 29 lety je zřejmý její odlišný vývoj, zejména pak od zlomového roku 2020. Po letech růstu, kdy se zaměstnanost mladých zvýšila ze 45,7 % v roce 2014 na 49 % v letech 2017-2019, nastal v „roce COVIDu-19“ prudký zlom a míra zaměstnanosti poklesla o tři procentní body na 45,8 %. Zatímco celková zaměstnanost mezi lety 2020-2023 oscilovala kolem 75 %, zaměstnanost mladých klesala až na hodnotu 44,1 % v roce 2023, tj. o 1,7 p.b. nižší než v roce 2020.

Jestliže míra celkové zaměstnanosti mezi lety 2014 a 2023 vzrostla o 6,1 p.b., míra zaměstnanosti mladých poklesla o 1,6 p.b. Je evidentní, že **ekonomické potíže zahájené pandemií COVID-19 a pokračující až do současnosti, se na zaměstnanosti projevily výrazně hůře u mladých do 29 let než u osob ostatních věkových kategorií.**⁸

⁷ EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_13314398/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

⁸ EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_13314398/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.4: Vývoj celkové zaměstnanosti a zaměstnanosti mladých do 29 let v ČR v letech 2014-2023 (v %)

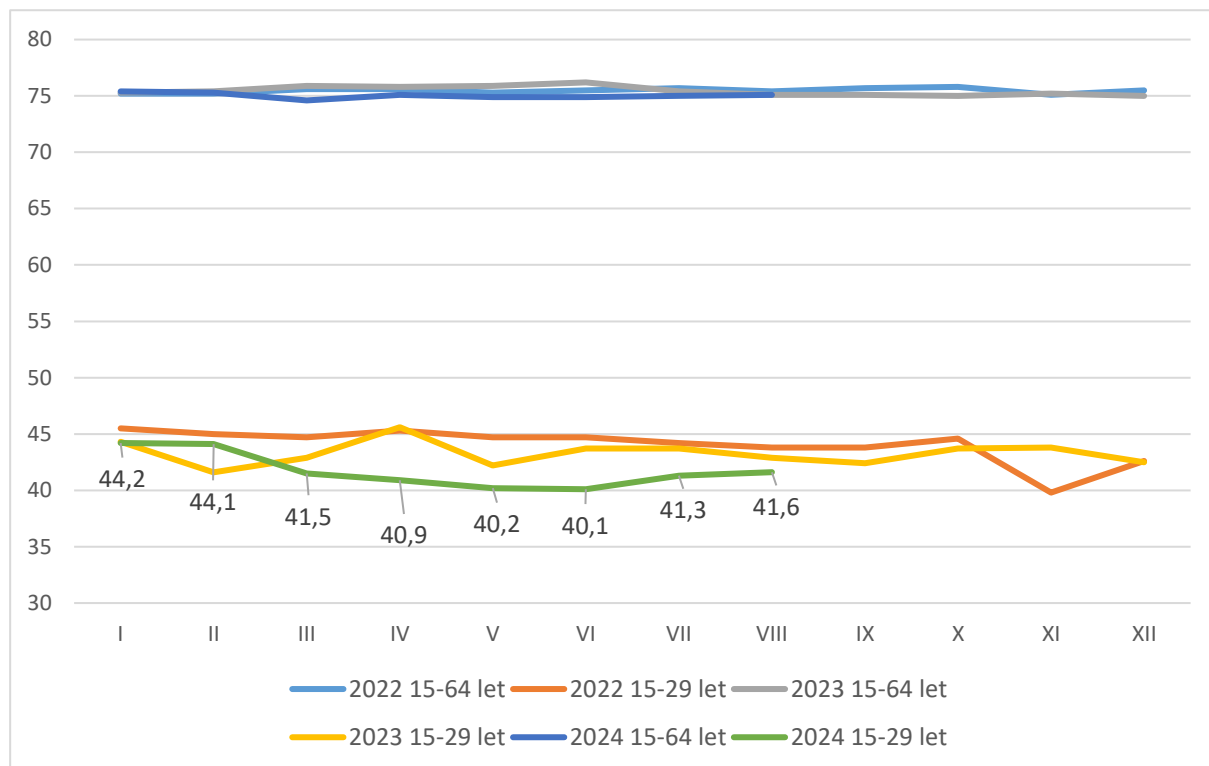
Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (lfsi_emp_a), zpracování TREXIMA.

Aktuální vývoj míry zaměstnanosti v ČR v roce 2024 ukazuje, že dochází k dalšímu poměrně výraznému poklesu míry zaměstnanosti mladých do 29 let. Zatímco i v předchozích letech docházelo v některých kalendářních měsících roku k propadům míry zaměstnanosti mladých, série výrazného poklesu zahájená v březnu 2024 již může ukazovat na další zhoršování situace v oblasti zaměstnanosti mladých. Od počátku roku 2024 do srpna se míra zaměstnanosti mladých snížila o 2,6 p.b, kdy činila 41,6 %.

Naopak celková míra zaměstnanosti osob ve věku 15-64 let se i v roce 2024 nadále drží v hodnotách typických pro jednotlivé měsíce předchozích let 2022 a 2023.⁹

⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - červen 2024. Online. 31.7.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-cerven-2024>. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.5: Vývoj měsíční zaměstnanosti věkové skupiny 15-64 let a zaměstnanosti mladých do 29 let v ČR v letech 2022-2024 (v %)

Zdroj: ČSÚ, zpracování TREXIMA

Zaměstnanost z genderového hlediska

Při zkoumání nízké zaměstnanosti mladých lidí je velmi důležitý pohled na zaměstnanost z genderového hlediska. Je zřejmé, že míra zaměstnanosti mužů obecně je vyšší než v případě žen. Rozdíly jsou zvláště velké právě mezi mladými Čechy a Češkami. **Nejnižší podíl zaměstnanosti vykazují ženy ve věkové skupině 15-29 let.**

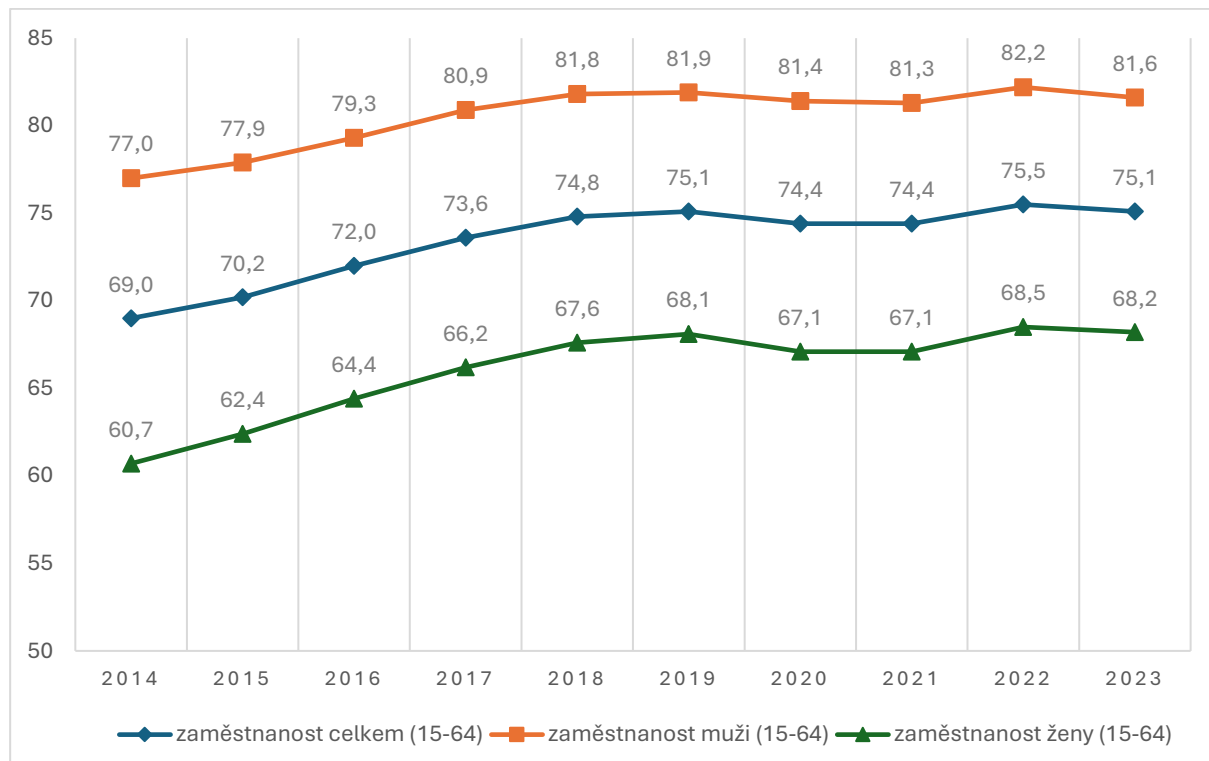
Jak vyplývá z dat Eurostatu¹⁰ zaměstnanost žen v České republice je výrazně nižší než mužů. A to přesto, že za poslední desetiletí zaměstnanost Čechů výrazně vzrostla a difference v zaměstnanosti mužů a žen se mírně snížily – mezi lety 2014 a 2023 rozdíl klesl přibližně o tři procentní body. Dynamika snižování rozdílu mezi mírou zaměstnanosti žen a mužů je však příliš pomalá na to, aby se hodnoty v dohledné době vyrovnaly.

¹⁰ EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_13315789/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

„Míra ekonomické aktivity žen se v posledních třech letech zvyšovala velmi rychle, zatímco u mužů stagnovala. Odstup mezi těmito mírami je však stále tak velký, že i při udržení tohoto tempa růstu by ekonomická aktivita žen modelově dostihla tu mužskou až v roce 2039“¹¹.

Dalibor Holý, ředitel odboru statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ (leden 2024)

Obrázek 2.6: Vývoj zaměstnanosti osob ve věku 15-64 let podle pohlaví v ČR v letech 2014-2023 (v %)

Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (lfsi_emp_a), zpracování TREXIMA.

Zaměstnanost z hlediska věkových kategorií

Zaměstnanost nejmladších věkových kategorií je výrazně nižší, než je u zbytku ekonomicky aktivní populace. **Celková zaměstnanost v roce 2023 dosáhla hodnoty 75 %.** V případě věkové

¹¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - leden 2024. Online. 4.3.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-leden-2024>. [cit. 2024-11-18].

kategorie 15 až 29 let se jedná o **44 %**. U nejmladší skupiny ve věku 15-24 let se v roce 2023 pohybovala na úrovni 25,5 %.

Vývoj zaměstnanosti od roku 2014 do současnosti ukazuje **u různých věkových kategorií naprosto odlišnou dynamiku**. Celková zaměstnanost mezi lety 2014 a 2018 rychle rostla a z úrovně 69 % vystoupala až na 75 %, kde setrvává až do roku 2023.

Zaměstnanost mladých v kategorii 15-29 let od roku 2014 rostla z úrovně necelých 46 % až na 49 % a na této úrovni se držela v období let 2017-2019. V roce 2020 (první rok restriktivních opatření v souvislosti s pandemií nemoci COVID-19) došlo v této skupině k prudkému poklesu míry zaměstnanosti na necelých 46 %. Snižování míry zaměstnanosti mladých do 29 let pokračovalo i v dalších letech, až v roce 2023 dosáhlo hodnoty 44 %. Lze konstatovat, že **ekonomická aktivita osob do 29 let se snižuje a mladí lidé vstupují na trh práce stále později**.

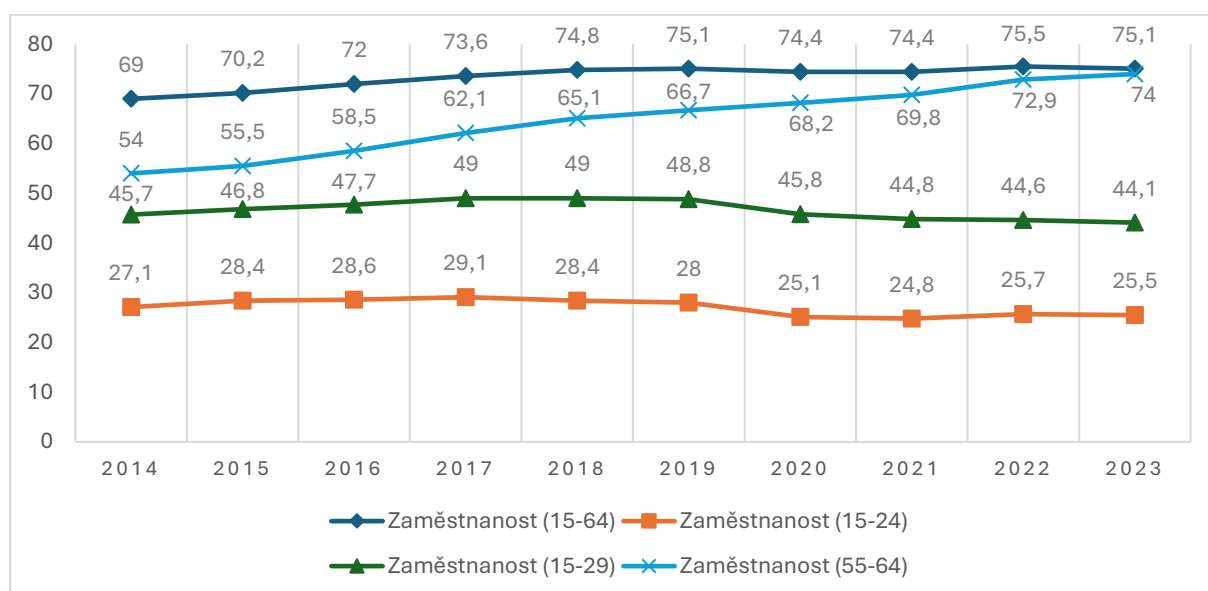
U podkategorie mladých ve věku 15-24 lze spatřit podobný vývoj jako u zaměstnanosti osob ve věku 15-29 let. Jsou zde ale i drobné odlišnosti. V roce 2020 došlo ke stejnému „pádu“ zaměstnanosti o 3 p.b. z 28 % na 25 %, na této úrovni se skupina nejmladších už drží, dokonce dochází k velmi mírnému růstu, zatímco zaměstnanost celé věkové kategorie 15-29 let nadále klesala. Tento pokles lze tedy připsat na konto osob mezi 25 a 29 let.

Udržení míry celkové zaměstnanosti na úrovni 75 % evidentně zajišťují vyšší věkové kategorie. Ekonomické obtíže vyvolané pandemií COVID-19, ani inflační období let 2022-2023 neměly na zaměstnanost skupiny 55letých až 64letých žádný negativní efekt. Jejich zaměstnanost mezi lety 2020 a 2023 dále rostla, zvýšila se téměř o 6 p.b. na úroveň 74 %, čímž téměř dosáhla hodnoty celkové zaměstnanosti.

Rozdíl mezi hodnotami zaměstnanosti mladých ve věku 15-29 a zaměstnanosti nejstarší ekonomicky aktivní generace 55-65 let vzrostl z 8 p.b. (v neprospěch mladých) v roce 2014 na 30 p.b. v roce 2023.¹²

¹² EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_12031725/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.7: Vývoj zaměstnanosti podle věku v ČR v letech 2014-2023 (v %)

Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (lfsi_emp_a), zpracování TREXIMA.

Zaměstnanost podle pohlaví a věku

Detailnější pohled na stav a vývoj zaměstnanosti v ČR umožňuje třídění různých kategorií osob podle pohlaví a věkových kategorií. První kategorie 15-64 let je celková, zahrnuje kompletní věkovou škálu. Její vývoj během let 2014 až 2023 v členění na muže a ženy byl již komentován výše. Kategorie je zde uvedena pro lepší srovnání ostatních kategorií s celkem.

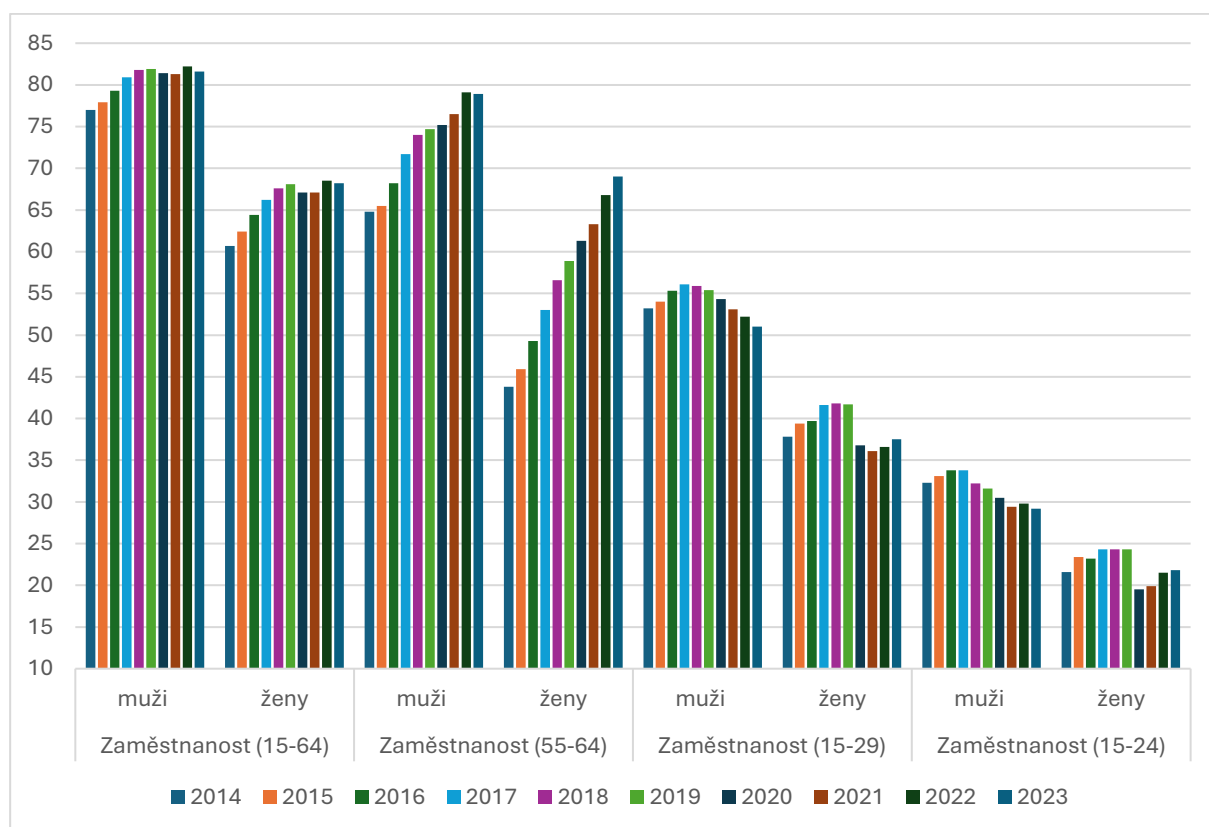
Zaměstnanost osob ve věku 55-64 let během uplynulých 10 let výrazně rostla u mužů i u žen. Co se míry zaměstnanosti týče, Češky této věkové kategorie jsou „skokankami desetiletí“. Z hodnoty 44 % v roce 2014 vzrostla jejich zaměstnanost na 69 % (v r. 2023), což znamená nárůst o stěží uvěřitelných 25 p.b. I u mužů ve věku 55-64 let zaměstnanost v čase rostla z výchozích 65 % (2014) na 79 % v letech 2022 a 2023. To znamená nárůst během 10 let o 14 p.b.

Zcela odlišným vývojem prochází zaměstnanost mladých ve věku 15-29 let. To platí pro muže i pro ženy. Vývoj zaměstnanosti u mladých mužů a u žen měl podobnou trajektorii v letech 2014-2017 (období růstu míry zaměstnanosti) i v letech 2018-2019 (udržování míry zaměstnanosti zhruba na úrovních roku 2017). „Covidový“ rok 2020 pravidla změnil a od té doby se zaměstnanost mladých Čechů a Češek vyvíjí odlišně. Zatímco u žen došlo ke skokovému poklesu míry zaměstnanosti z hodnoty 41,7 % v roce 2019 na 36,8 % jen o rok později, u mužů byl pokles výrazně menší (z 55,9 % v roce 2019 na 54,3 % v roce 2020). U žen ve věku 15-29 let od roku 2022, kdy míra jejich zaměstnanosti dosáhla minima (36,6 %), hodnota znovu postupně roste až na míru 37,5 %. Tím se zaměstnanost žen této věkové kategorie téměř vyrovnala hodnotě z roku 2014 (37,8 %). V případě mladých mužů míra jejich zaměstnanosti od roku 2019 neustále zvolna klesá tempem zhruba o 1 p.b., až se v roce 2023 dostala na hodnotu 51 %. Zatímco mladé Češky byly v roce 2023 ve srovnání s rokem 2014

zhruba „na svém“, u mužů se hodnota zaměstnanosti za rok 2023 pohybovala více než 2 p.b. pod úrovní roku 2014.

U podkategorie žen v rozmezí 15-24 let byl vývoj posledních let srovnatelný s kategorií žen ve věku 15-29 let: prudký pád v roce 2020 a následný pomalý růst až k vyrovnání stavu v roce 2014. U 15letých až 24letých mužů se vývoj ve srovnání s kategorií mužů 15-29 mírně liší. Zde platí, že míra zaměstnanosti nejmladší věkové skupiny již třetím rokem stagnuje a pohybuje se mezi 29 % a 30 %. Ve stejném období 2021-2023 se míra zaměstnanosti 15letých až 29letých snížila o další dva p.b. z 53 % na 51 %. Tento pokles v rámci celé kategorie 15-29 let tedy jde na vrub věkové skupiny 25letých až 29letých.¹³

Obrázek 2.8: Vývoj zaměstnanosti podle pohlaví a věku v ČR v letech 2014-2023 (v %)

Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (lfsi_emp_a), zpracování TREXIMA.

¹³ EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_12031725/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Zaměstnanost mladých ve věku 15-29 let: srovnání ČR s EU

Česká republika spolu s Rumunskem vykazují nejvyšší rozdíl hodnot zaměstnanosti mužů a žen **ve věku 15-29 let**, a to v neprospěch žen.

V žebříčku zemí EU podle nejvyšší míry **celkové zaměstnanosti** osob ve věku 15-64 se ČR v roce 2023 nacházela **na 7. místě**. Celková míra zaměstnanosti v ČR v roce 2023 činila 75,1 %. Tím výrazně překonává průměr EU, dosahující 70,4 %. Nejvyšší míry celkové zaměstnanosti vykazuje Nizozemí s 82,4 % a Malta se 78,2 %. Ze sousedů Česka se nejvyšší mírou celkové zaměstnanosti může pochlubit Německo, kde v roce 2023 dosáhla 77,2 %. Naopak nejnižší celkovou zaměstnanost lze v rámci EU nalézt v Itálii (61,5 %) a v Řecku (61,8 %).

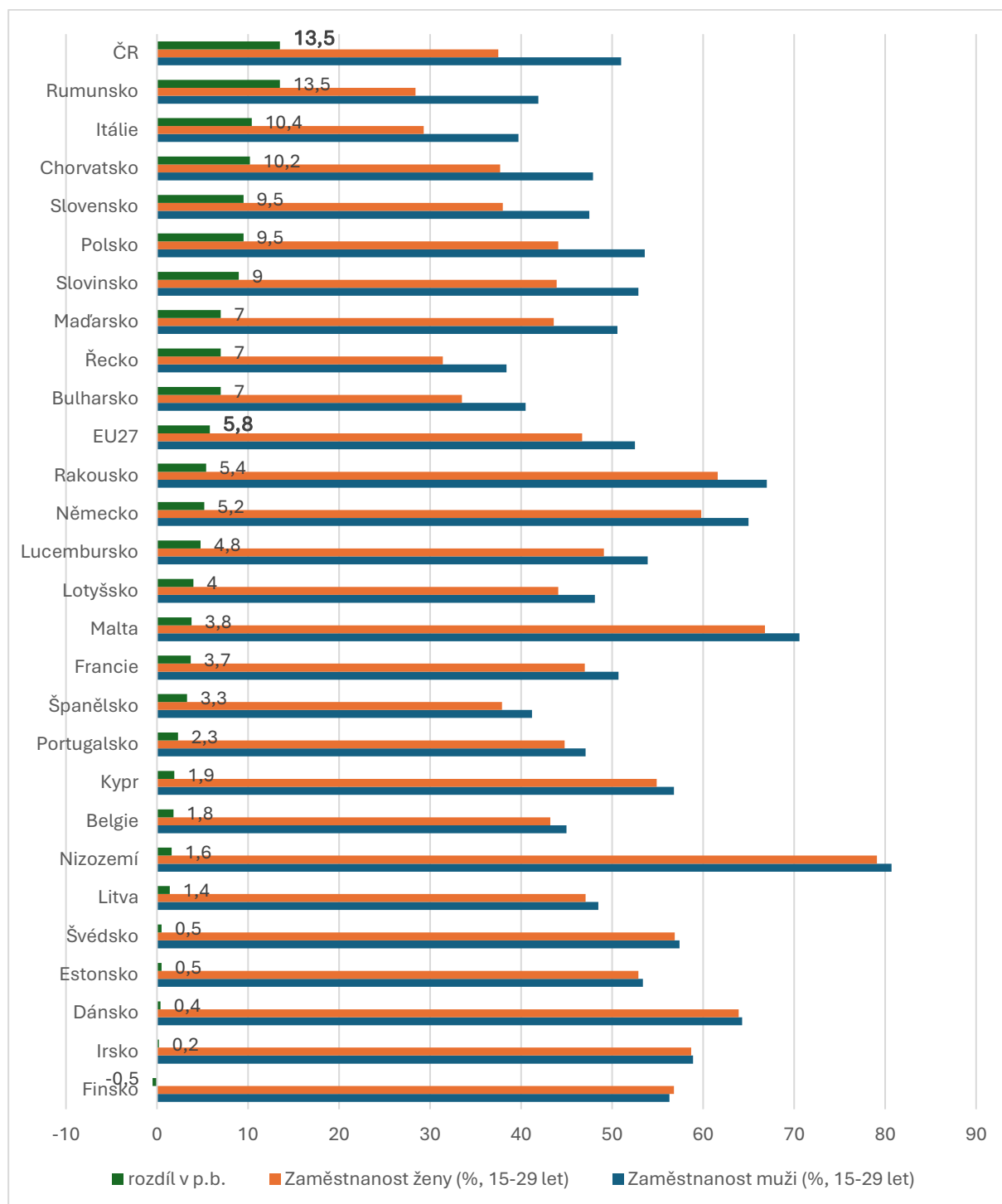
V pořadí zemí EU podle nejvyšší **míry zaměstnanosti mladých ve věku 15-29 let** za rok 2023 zaujímá ČR **21. místo**. Dosahuje hodnoty 44,1 %, což je ve srovnání s EU (49,7 %) podprůměrná úroveň – je nižší o 5,6 p.b. Nejvyšší míry zaměstnanosti mladých dosahuje Nizozemí (téměř 80 %) a Malta (necelých 69 %). Ze zemí sousedících s ČR má nejvyšší zaměstnanost mladých Německo, kde dosahuje 62,5 %. Nejnižší úrovně zaměstnanosti mladých v EU dosahují Itálie s 34,7 % a Řecko s 35 %.

Česká republika má **14. nejvyšší míru zaměstnanosti mužů ve věku 15-29 let** ze zemí EU za rok 2023. Dosahuje 51 %, čímž za průměrem EU (52,5 %) mírně zaostává o 1,5 p.b. První příčky v rámci EU obsadilo Nizozemí s 80,7 % a Malta se 70,6 %. Mezi sousedy ČR je nejvyšší míra zaměstnanosti mladých mužů v Rakousku, kde dosahuje 67 %. Spodní příčky unijního žebříčku obsazuje Řecko (38,4 %) a Itálie (39,7 %).

V žebříčku 27 zemí EU podle nejvyšší míry **zaměstnanosti žen ve věku 15-29 let** se ČR v roce 2023 nacházela na **23. místě**. S hodnotou 37,5 % se nachází **hluboko pod průměrem EU**, který v roce 2023 činil 46,7 %. Nejvyšší zaměstnanost mladých žen v EU lze zaznamenat v Nizozemí (79,1 %) a na Maltě (66,8 %). Ze sousedů ČR je hodnota nejvyšší v Rakousku, kde dosahuje 61,6 %. Nejnižší hodnoty v rámci EU vykazuje Itálie s 29,3 % a Rumunsko s 28,4 %.

Česká republika spolu s Rumunskem vykazují **nejvyšší rozdíl hodnot zaměstnanosti mužů a žen, a to v neprospěch žen**. Tento „gap“ dosahuje 13,5 p.b., přičemž průměrná hodnota za celou EU je více než dvojnásobně nižší a činí 5,8 %. Těsně nad rozdílem 10 p.b. se nacházejí Itálie a Chorvatsko. Následují čeští sousedé Polsko a Slovensko, shodně s 9,5 %, naopak Rakousko a Německo mají rozdíl těsně pod průměrem EU (5,4 %, resp. 5,2 %). Rozdíl menší než 1 p.b. v neprospěch žen vykazují Irsko, Dánsko, Estonsko a Švédsko. Finsko je pak jedinou zemí v EU, kde je míra zaměstnanosti mladých žen vyšší než mužů, a to o 0,5 p.b.

Obrázek 2.9: Rozdíl v míře zaměstnanosti mladých ve věku 15-29 let podle pohlaví v roce 2023 (v p.b.)

Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (lfsi_emp_a), zpracování TREXIMA.

Zaměstnanost mladých ve věku 15-24 let: srovnání ČR s EU

V pořadí zemí EU podle nejvyšší **míry zaměstnanosti mladých ve věku 15-24 let** za rok 2023 zaujímá ČR **20. místo**. Dosahuje hodnoty 25,5 %. To je ve srovnání s EU (35,2 %) výrazně podprůměrná úroveň: je nižší téměř o 10 p.b. Nejvyšší míry zaměstnanosti mladých do 24 let dosahuje Nizozemí (76,5 %), s výrazným odstupem následuje Dánsko s 57 %. Ze zemí sousedících s ČR má nejvyšší zaměstnanost mladých do 24 let Rakousko, kde dosahuje 53,1 %. Nejnižší úroveň zaměstnanosti mladých v EU dosahují Rumunsko s 18,7 % a Řecko s 18,3 %.

Česká republika má **20. nejvyšší míru zaměstnanosti mužů ve věku 15-24 let** ze zemí EU za rok 2023. Dosahuje 29,2 %, čímž za průměrem EU (37,3 %) zaostává o 8,1 p.b. První příčky v rámci EU obsadilo Nizozemí s 76,8 % a Rakousko s 56,3 %. Spodní příčky unijního žebříčku obsazuje Bulharsko (21,2 %) a Řecko (20,2 %).

V žebříčku 27 zemí EU podle nejvyšší **míry zaměstnanosti žen ve věku 15-24 let** se ČR v roce 2023 nacházela na **21. místě**. S hodnotou 21,8 % se nachází výrazně pod průměrem EU, který v roce 2023 činil 33 %. Nejvyšší zaměstnanost mladých žen do 24 let v EU lze zaznamenat v Nizozemí (76,2 %) a v Dánsku (58,2 %). Ze sousedů ČR je hodnota nejvyšší v Rakousku, kde dosahuje 49,8 %. Nejnižší míra zaměstnanosti žen do 24 let v EU je v Bulharsku (16,2 %) a Rumunsku, kde činí pouhých 13,7 %.

Česká republika vykazuje **jeden z nejvyšších rozdílů mezi mírou zaměstnaností mužů a žen do 24 let v neprospěch žen**. Dosahuje 7,4 p.b., zatímco rozdíl v rámci Unie činí jen 4,3 p.b. Ještě vyšších rozdílů v neprospěch žen dosahují Slovensko, Slovinsko, Itálie, Rumunsko a Chorvatsko, které jako jediné s 11,2 % dosahuje rozdílu vyššího než 10 p.b. Shodných podílů dosáhlo Švédsko a Kypr, Nizozemí vykazuje rozdíl 0,6 p.b. v neprospěch žen. Celkem 5 zemí má vyšší míru zaměstnanosti žen do 24 let než mužů: Irsko, Litva, Dánsko, přičemž největší rozdíl v neprospěch mužů lze vidět u Finska (4 p.b.) a Estonska (5,3 p.b.).¹⁴

Faktory ovlivňující odlišné míry zaměstnanosti mladých v Evropě

Při porovnávání zaměstnanosti českých mladých do 29 let se situací jejich vrstevníků v jiných evropských zemích je třeba vzít v úvahu, že data napříč různými státy se mohou lišit (a také se výrazně liší) hned z několika důvodů.

Údaje alespoň v některých evropských zemích může ovlivňovat i zcela odlišný systém počátečního odborného vzdělávání a přípravy (OVP). To se týká především zemí s tzv. duálním systémem odborné přípravy, typickým pro státy jako je Německo, Dánsko, Nizozemí, Rakousko a další. Jedním z hlavních charakteristických prvků duálního systému OVP je skutečnost, že žáci připravující se na své budoucí povolání touto formou, jsou považováni

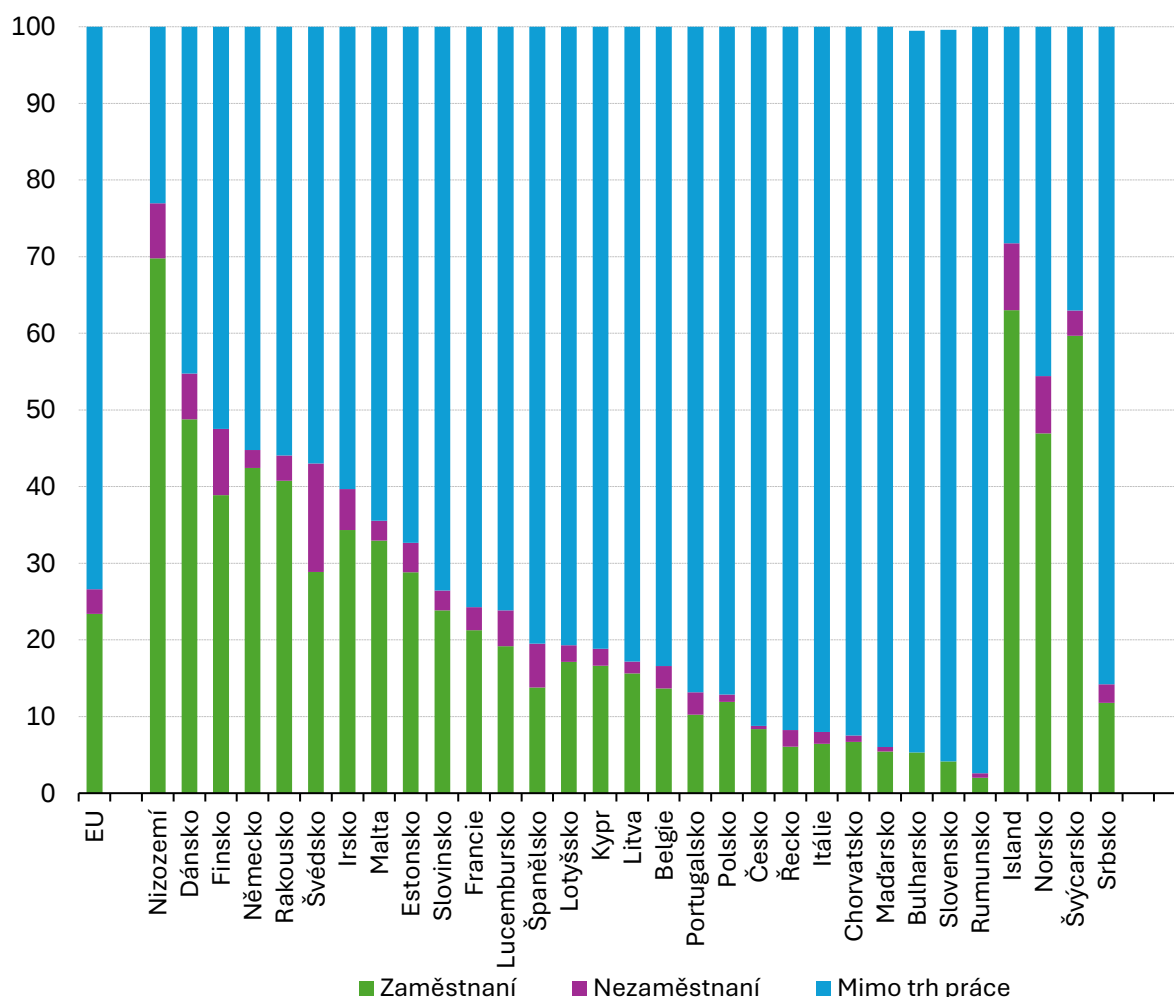
¹⁴ EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_12410987/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

primárně za „podnikové učně“ a odborná škola (učiliště) hraje v systému pouze doplňkovou roli. Uční jsou vůči svému učebnímu podniku ve smluvním vztahu a na svou budoucí profesi se připravují zejména praktickým nácvikem (tzv. „*work-based learning*“).

Z dat Labour Force Survey lze mj. zjistit, jaký status na pracovním trhu vykazují mladí Evropané ve formálním vzdělávání. Z níže uvedeného grafu vyplývá, že nejvyšší podíl osob ve formálním vzdělávání, kteří spadají do kategorie „zaměstnaní“ vykazují především země s duálním systémem odborného vzdělávání. Například v Nizozemí během formálního vzdělávání pracuje 70 % mladých studujících a osob v odborné přípravě¹⁵. Další státy v popředí žebříčku jsou např. Švýcarsko (téměř 60 %), Dánsko, Německo nebo Rakousko (mezi 40 až 50 %), tj. rovněž země typické robustním systémem duálního vzdělávání.

¹⁵ EUROSTAT. How many students worked while studying in 2021? Online. 29.8.2022. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/product/-/asset_publisher/VWJkHuaYvLIN/content/id/14966407/pop_up. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.10: Mladí lidé ve formálním vzdělávání podle postavení na trhu práce v Evropě v roce 2021 (v %)

Zdroj: Eurostat, EU Labour Force Survey, 2021, zpracování TREXIMA.

Na opačném konci žebříčku se nachází skupina zemí (včetně České republiky), v nichž **podíl zaměstnaných mladých ve fázi formálního vzdělávání** nedosahuje ani 10 %. Vedle **ČR s 8 %** se jedná např. o Řecko, Itálii, Chorvatsko, Slovensko a některé další. Naprostá většina osob z těchto zemí ve věku 15-29 let v rámci průzkumu Labour Force Survey spadá do kategorie „Mimo trh práce“, nejsou tedy ani zaměstnaní, ani nezaměstnaní. Tyto státy přitom nemají tradici duální větve odborného vzdělávání a přípravy nebo v jejich vzdělávacím systému hrají jen marginální roli.

Eurostat rovněž upozorňuje, že vedle odlišných národních systémů vzdělávání mají na zaměstnanost mladých vliv i další faktory, jako jsou charakteristiky národních trhů práce a kulturní zvyky. To může vysvětlovat například vysoký podíl mladých ve Finsku, kteří během studia pracují (téměř 39 %) nebo 14procentní podíl mladých nezaměstnaných Švédů, kteří jsou zároveň zapojeni do formálního vzdělávání.¹⁶

2.2.2 Nezaměstnanost mladých do 29 let podle EUROSTAT

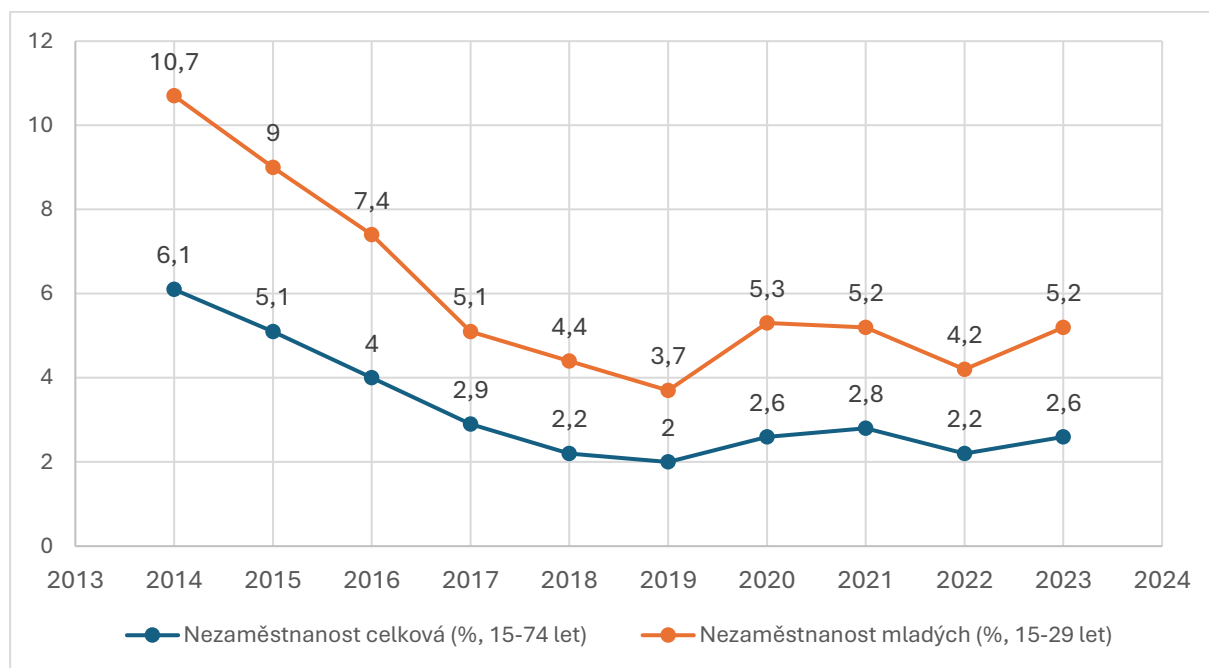
Dobrou zprávou je, že **nízká míra zaměstnanosti mladých ještě neznamená jejich vysokou nezaměstnanost**. Ve skutečnosti v posledním desetiletí míra nezaměstnanosti osob ve věku 15-29 let výrazně poklesla a kopíruje tak pokles míry celkové nezaměstnanosti. Přes příznivý vývoj dlouhodobě platí, že **ve skupině mladých lidí je obecná míra nezaměstnanosti vyšší než v ostatních věkových skupinách**.

Mezi lety 2014 a 2023 klesla celková míra nezaměstnanosti (osoby ve věku 15-74 let) v ČR z 6,1 % na 2,6 %. Během stejného období se nezaměstnanost mladých snížila z 10,7 % na 5,2 %. Přes tento příznivý vývoj je třeba doplnit, že v posledním „předcovidovém“ roce 2019 se míra nezaměstnanosti mladých dostala až na rekordních 3,7 %, takže hodnota roku 2023 je vyšší o 1,5 p.b. Také platí, že oproti roku 2022 nezaměstnanost mladých vzrostla o 1 p.b. z 4,2 % na 5,2 %.¹⁷

¹⁶ EUROSTAT. How many students worked while studying in 2021? Online. 29.8.2022. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/product/-/asset_publisher/VWJkHuaYvLIN/content/id/14966407/pop_up. [cit. 2024-11-18].

¹⁷ EUROSTAT. Unemployment rates by sex, age and citizenship (%). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_organ__custom_12386074/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.11: Vývoj celkové nezaměstnanosti a nezaměstnanosti mladých v ČR v letech 2014-2023 (v %)

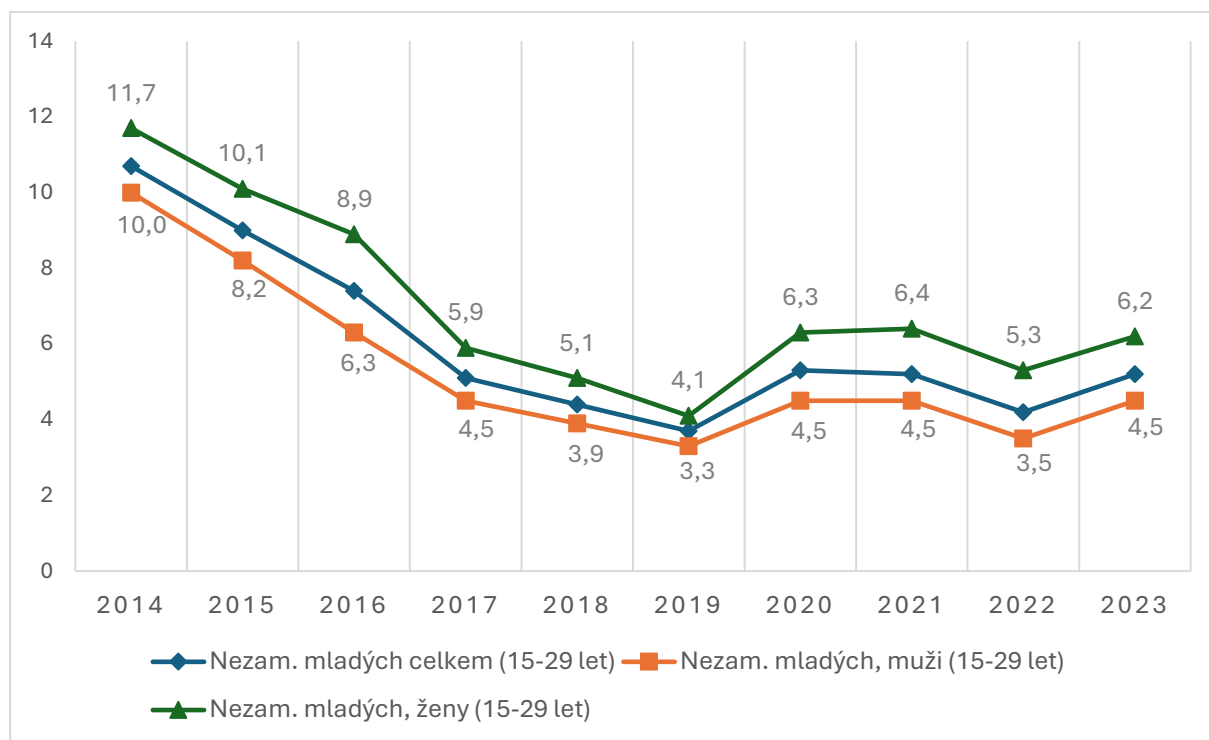
Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (Ifsa_urgan), zpracování TREXIMA.

Nezaměstnanost mladých podle pohlaví

Nezaměstnanost Češek do 29 let věku je mírně vyšší než u jejich mužských protějšků. Trajektorie vývoje jejich nezaměstnanosti je v posledních deseti letech téměř shodná s vývojem celkové nezaměstnanosti mladých mužů do 29 let. Platí však, že do roku 2019 se míra nezaměstnanosti mladých Češek přibližovala hodnotám za muže, avšak v roce 2020 se tento pozitivní vývoj přerušil. Ekonomické potíže nastartované protipandemickými opatřeními „dopadly“ na mladé ženy nezaměstnaností o něco více než na muže.¹⁸

¹⁸ EUROSTAT. Unemployment rates by sex, age and citizenship (%). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/Ifsa_urgan__custom_12386074/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.12: Vývoj nezaměstnanosti mladých podle pohlaví v ČR v letech 2014-2023 (v %)

Zdroj: Eurostat, šetření EU Labour Force Survey (Ifsa_urgan), zpracování TREXIMA.

Nezaměstnanost mladých do 29 let: srovnání s EU

Míra nezaměstnanosti mladých v ČR dlouhodobě patří mezi nejnižší v Evropské unii. V roce 2023 byla s hodnotou 5,2 % po Německu (5 %) druhou nejnižší v EU. Naopak nejvyšší míru nezaměstnanosti mladých vykazuje Řecko (21,8 %) a Španělsko (21,4 %). Průměrná hodnota nezaměstnanosti mladých v EU v roce 2023 činila 11,2 %.

V případě mužů je česká úroveň nezaměstnanosti mladých dokonce nejnižší v rámci Evropské unie a činí 4,5 %. Na druhém místě následuje Německo s mírou 5,3 %. Nejvyšší nezaměstnanost vykazují mladí muži ve Španělsku s 21,3 % a v Řecku s 19,3 %. Průměrná hodnota nezaměstnanosti mladých mužů v EU v roce 2023 činila 11,2 %.

Češky do 29 let vykazují třetí nejnižší míru nezaměstnanosti v EU, činící 6,2 %. Lépe je na tom Německo (4,6 %) a Malta (4,7 %). Naopak nejvyšší míru nezaměstnanosti lze zaznamenat u mladých Řekyň (24,9 %) nebo Španělek (21,5 %). Průměrná hodnota nezaměstnanosti mladých žen v EU v roce 2023 činila 11,2 %.

Zatímco míra nezaměstnanosti mladých v unijním průměru dosahuje stejných hodnot u mužů i u žen (shodně 11,2 % v roce 2023), v případě ČR je nezaměstnanost mladých Češek o 1,7 p.b. vyšší ve srovnání s muži (6,2 %, resp. 4,5 %).¹⁹

2.2.3 Nezaměstnanost mladých do 29 let a absolventů škol podle ÚP ČR

Vedle dat Evropského statistického úřadu (resp. ČSÚ) jsou dalším zdrojem informací statistiky Úřadu práce ČR (ÚP) o osobách registrovaných jako nezaměstnané na ÚP ve věku do 29 let²⁰ a rovněž informace o nezaměstnanosti absolventů škol.

Na konci roku 2023 bylo v evidenci Úřadu práce ČR registrováno **61,1 tisíc nezaměstnaných osob ve věku 15-29 let**²¹. V horizontu posledních deseti let se počet nezaměstnaných mladých **výrazně snížil**. Oproti roku 2014, kdy byli mladí lidé poměrně silně zasaženi nezaměstnaností v důsledku ekonomické krize z roku 2008, klesl jejich počet více než dvojnásobně. Od roku 2021 do roku 2023 však počet nezaměstnaných do 29 let pozvolna **rostl** a zvýšil se zhruba o 10 tisíc. Tento **trend pokračuje** i v roce 2024. V září roku 2024 počet nezaměstnaných do 29 dosáhl hodnoty 70,7 tisíc, tj. o 10,1 tisíce více než ve srovnatelném období předchozího roku 2023²².

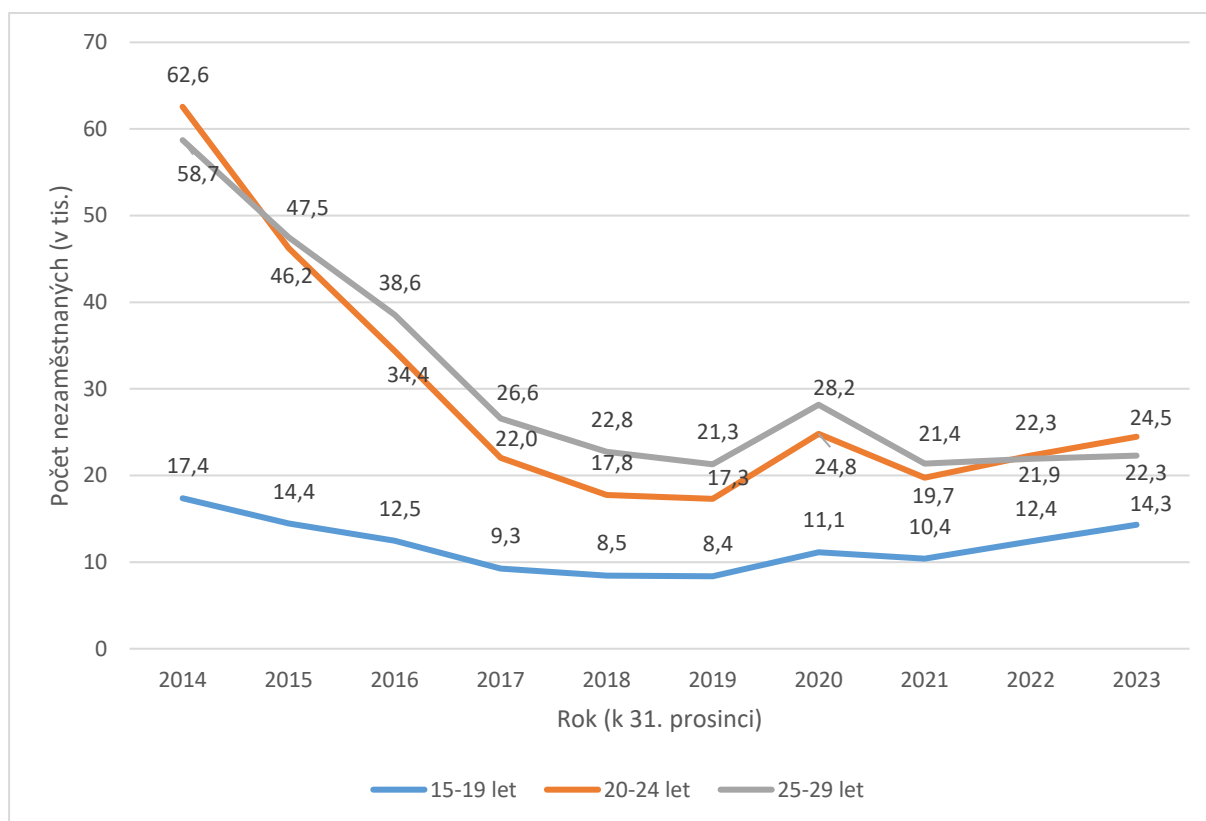
¹⁹ EUROSTAT. Unemployment rates by sex, age and citizenship (%). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_urgan__custom_12402951/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

²⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Měsíční statistika struktury uchazečů a volných pracovních míst. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/mesicni-statistiky-uchazecu-o-zamestnani-a-volnych-pracovnich-mist-od-roku-2014>. [cit. 2024-11-18].

²¹ Nezaměstnanost mladých lidí v České republice lze hodnotit pomocí dvou ukazatelů. Obecná míra nezaměstnanosti, kterou kvantifikuje ČSÚ v rámci VŠPS, vychází z mezinárodně uznávaných metodických doporučení (ILO, Eurostat). Podíl nezaměstnaných osob měří Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a jedná se o podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let a všech obyvatel ve stejném věku. Na rozdíl od obecné míry nezaměstnanosti nelze tento podíl mezinárodně srovnávat, protože se definice registrovaných zaměstnaných v jednotlivých zemích liší.

²² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Struktura uchazečů a volných míst. Online. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/web/data/struktura-uchazecu-a-volnych-mist>. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.13: Vývoj počtu nezaměstnaných mladých do 29 let v ČR v letech 2014-2023 (v tis.)

Zdroj: Úřad práce ČR, zpracování TREXIMA.

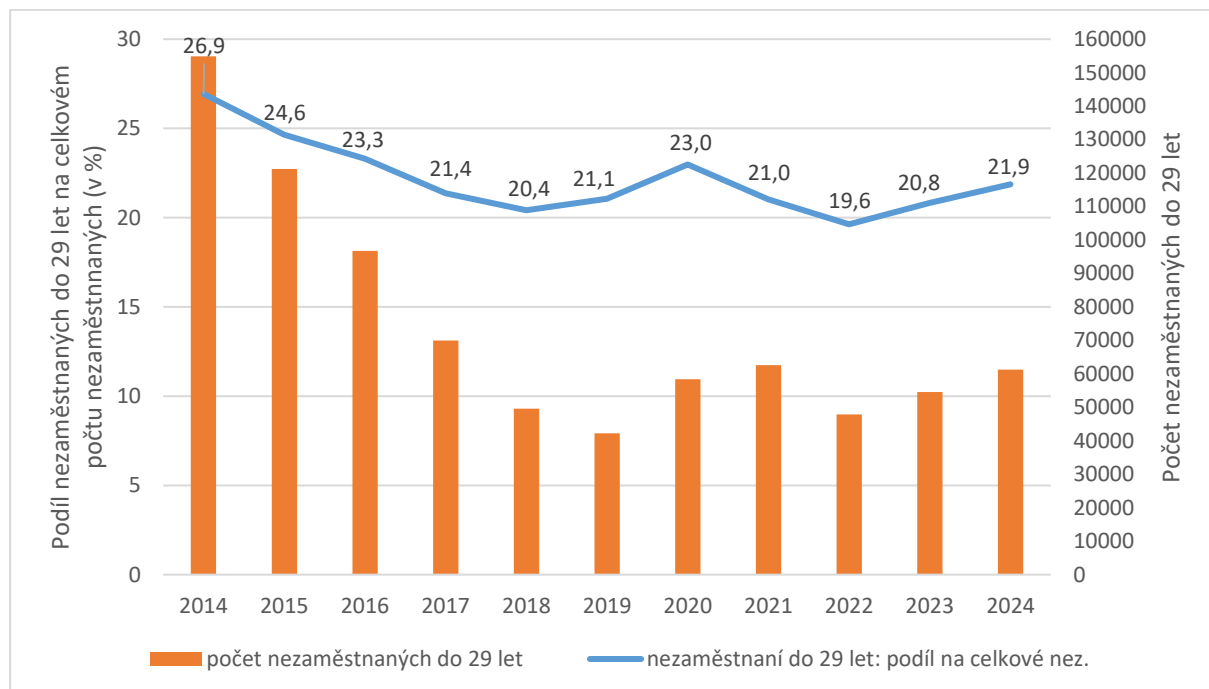
Nezaměstnanost mladých do 29 let registrovaných na ÚP

Mladí lidé tvoří na trhu práce zvláště ohroženou skupinu. Na datech za posledních 11 let se ukazuje, že v dobách vyšší nezaměstnanosti se zvyšuje podíl, který na celkové nezaměstnanosti tvoří osoby do 29 let. Vyšší nezaměstnanost dopadá na mladé lidi více, než odpovídá celkové populaci. Spolu se zlepšováním situace na pracovním trhu jejich zastoupení mezi nezaměstnanými klesá. Data ÚP umožňují sledovat data zpětně do roku 2014 (starší data jsou zpracována odlišnou metodikou). Níže uvedený graf ukazuje hodnoty o celkovém počtu nezaměstnaných mladých do 29 let registrovaných na ÚP vždy ke konci měsíce dubna v rozmezí let 2014 až 2024. Důvodem pro volbu dubna je skutečnost, že rovněž statistiky o nezaměstnanosti absolventů škol (viz dále ve studii) jsou vykazovány k dubnu.

V dubnu roku 2014 Úřad práce ČR registroval téměř 155 tisíc nezaměstnaných ve věku do 29 let. V té době bylo nezaměstnáno téměř 575 tisíc lidí a osoby do 29 let tak tvořily téměř 27 % z nich. Od té doby, spolu se zlepšováním situace na pracovním trhu, klesal celkový počet nezaměstnaných mladých i jejich podíl na celkové nezaměstnanosti. Nejméně nezaměstnaných mladých registroval ÚP v dubnu 2019 (zhruba 42 300), avšak jejich podíl na celkové nezaměstnanosti již nepatrně stoupl. Duben 2020 (začátek lockdownu v souvislosti s epidemií COVID-19) se projevil skokovým růstem podílu mladých na celkové

nezaměstnanosti, kdy dosáhl 23 %. Nicméně již o dva roky později bylo mezi nezaměstnanými méně než pětina lidí do 29 let. Od té doby se však nezaměstnanost mladých opět zvyšuje. V dubnu 2024 dosáhl podíl nezaměstnaných mladých na celkové nezaměstnanosti téměř 22 %. S výjimkou „covidového“ dubna 2020 se jedná o nejhorší hodnotu od roku 2016.

Obrázek 2.14: Vývoj počtu nezaměstnanosti mladých do 29 let a jejich podílu na celkové nezaměstnanosti (2014-2024, údaje k dubnu příslušného roku)

Zdroj: ÚP ČR (měsíční statistika struktury uchazečů, 2014-2024), zpracování TREXIMA.

Nezaměstnanost absolventů škol registrovaných na ÚP

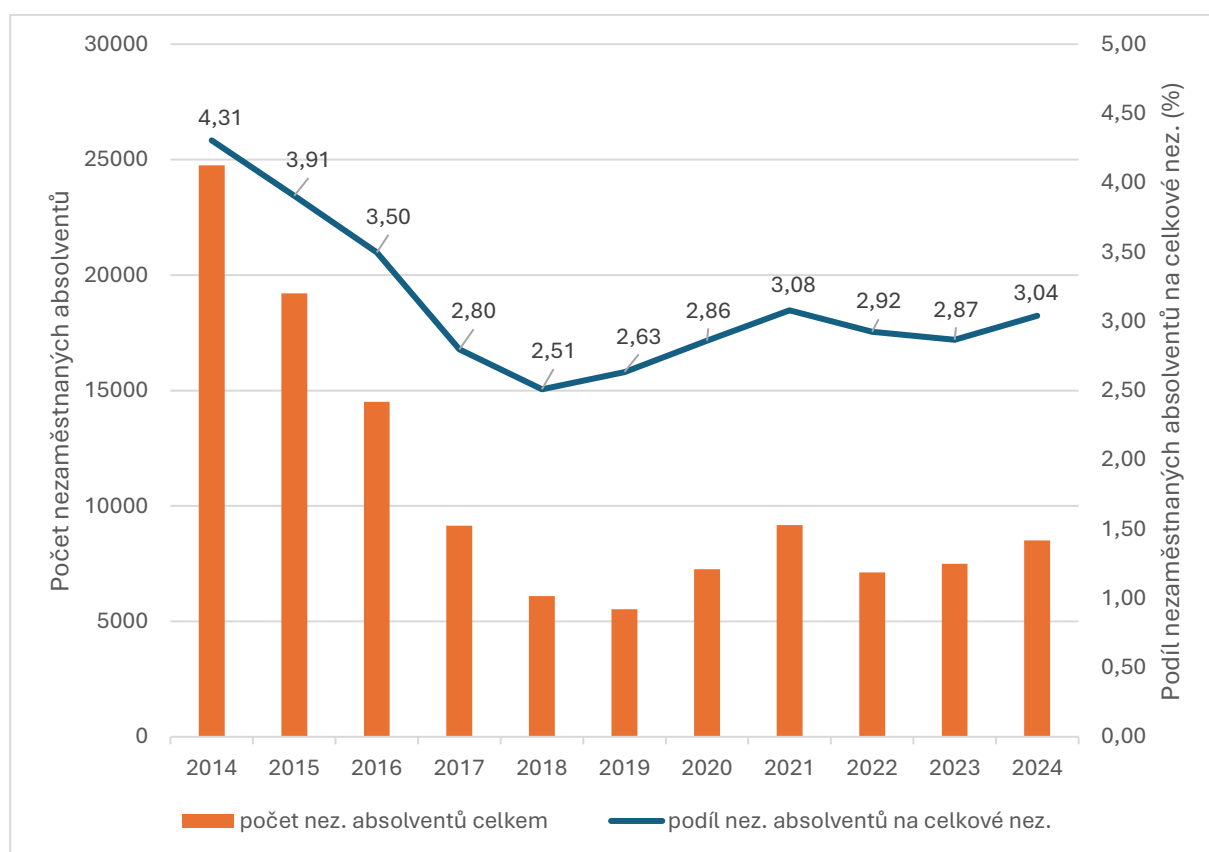
Velmi podobnou trajektorii vývoje nezaměstnanosti, jako v případě nezaměstnaných osob do 29 let věku, celkem nepřekvapivě vykazuje nezaměstnanost absolventů škol. Pro účely statistického sledování je v tomto případě absolventem školy uchazeč o zaměstnání evidovaný na ÚP ČR k určitému datu (30.4. nebi 30.9. daného roku), u kterého doba od úspěšného ukončení jeho studia nepřekročila 2 roky.²³

Z dat ÚP ČR za posledních 11 let vyplývá, že absolventi škol se na celkové nezaměstnanosti podílejí jen malou částí. Je však evidentní, že v obdobích vyšší celkové nezaměstnanosti roste i podíl nezaměstnaných absolventů škol na celkové nezaměstnanosti. V roce 2014 bylo na ÚP ČR registrováno necelých 24 800 absolventů, kteří tvořili 4,3 % všech nezaměstnaných osob.

²³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Absolventi škol a mladiství. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/absolventi-skol-a-mladistvi>. [cit. 2024-11-18].

V následujícím období zlepšující se ekonomické situace a poklesu nezaměstnanosti klesal, jak počet nezaměstnaných absolventů, tak jejich podíl na celkové nezaměstnanosti. V letech 2018 a 2019 se absolventi na celkové nezaměstnanosti podíleli cca z 2,5 %, přičemž jich na ÚP ČR bylo registrováno zhruba 5,5 až 6 tisíc. Kumulace ekonomických obtíží zahájených protipandemickými restrikcemi v roce 2020 přinesla i částečné zhoršení situace absolventů škol na trhu práce. V roce 2021 podíl nezaměstnaných absolventů škol na celkové nezaměstnanosti opět překonal hodnotu 3 %. Po nepatrném poklesu v letech 2022 a 2023 začal počet nezaměstnaných absolventů i jejich podíl na celkové nezaměstnanosti opět stoupat. V dubnu 2024 bylo na ÚP ČR registrováno cca 8,5 tisíce absolventů škol a tvořili tak 3,04 % všech nezaměstnaných.²⁴

Obrázek 2.15: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol a jejich podílu na celkové nezaměstnanosti (2014-2024, údaje k dubnu příslušného roku)

Zdroj: ÚP ČR (Pololetní statistiky absolventů škol, 2014-2024), zpracování TREXIMA.

²⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Pololetní statistiky absolventů škol a mladistvých v evidenci ÚP ČR. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pololetni-statistiky-absolventu>. [cit. 2024-11-18].

Nezaměstnanost čerstvých absolventů SŠ a VOŠ v roce 2024

Detailní rozbor aktuální nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol k dubnu 2024 nabízí informační systém Infoabsolvent²⁵, který se zaměřil na situaci „čerstvých“ absolventů SŠ a VOŠ (tedy absolventů, kteří ukončili studium v roce 2023 a byli v evidenci v dubnu 2024) v členění podle kategorií dosaženého vzdělání. Tento přístup se orientuje na sledování míry nezaměstnanosti absolventů. Ta vyjadřuje, kolik procent absolventů si nedokázalo najít na pracovním trhu uplatnění a je v evidenci Úřadu práce ČR.

V roce 2024 se nezaměstnanost čerstvých absolventů škol ve srovnání s předchozím rokem zhoršila. Již tak obvykle vysoká nezaměstnanost absolventů středního vzdělání kategorie E (nabízející méně náročné učební obory než v případě učebních oborů kategorie H) vzrostla na více než 17 %. Uplatnění absolventů oborů kat. E je složité z důvodů nedostačující úrovně kvalifikace vůči potřebám zaměstnavatelů a častěji nižší motivace k vlastnímu pracovnímu uplatnění.

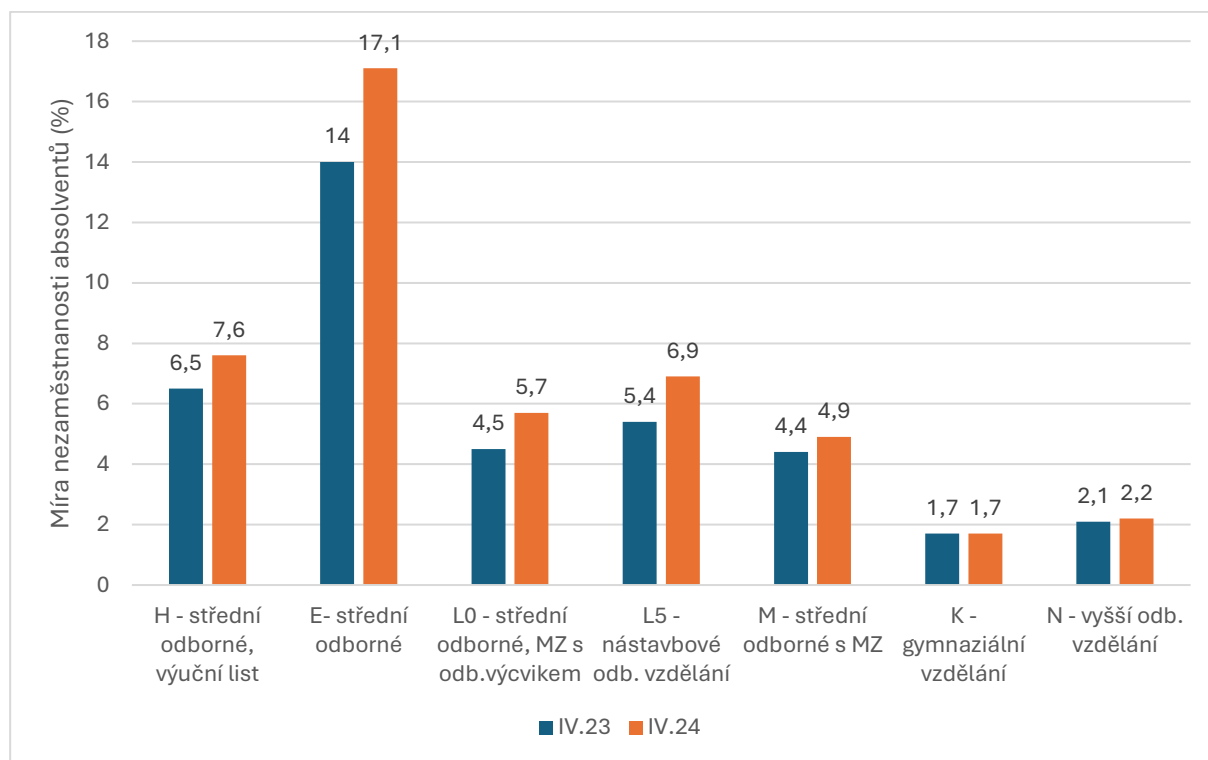
Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů učebních oborů kat. H v dubnu 2024 dosáhla hodnoty 7,6 %, tj. o 1,1 p.b. vyšší než v předchozím roce. Nezaměstnanost absolventů odborných oborů kat. M, odborných maturitních oborů s odborným výcvikem (kat. L0) a nástavbových oborů (kat. L5) rovněž ve srovnání s rokem 2023 vzrostla. Pohybovala se v rozmezí od 5 do 7 %, podle kategorie vzdělání (viz následující graf).

Oproti roku 2023 se téměř nezměnila nezaměstnanost čerstvých absolventů s vyšším odborným vzděláním a dosáhla míry těsně nad 2 %. Na nízkou míru jejich nezaměstnanosti má velký vliv skutečnost, že nadpoloviční většinu tvoří absolventi zdravotnických a pedagogických oborů, které se velmi dobře uplatní na pracovním trhu.

Tradičně nejnižší míru nezaměstnanosti vykazují čerství absolventi gymnázií. Většina z nich totiž pokračuje studiem vysoké školy a do statistik ÚP ČR se tak dostanou pouze v případě, že neuspějí v přijímacím řízení na VŠ ani nezískají zaměstnání. Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů gymnázií v letech 2023 i 2024 dosáhla shodně 1,7 %.

²⁵ INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Nezaměstnanost absolventů. Online. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04>. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.16: Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů SŠ a VOŠ podle dosaženého vzdělání, duben 2023 a 2024 (v %)

Zdroj: Informační systém Infoabsolvent (2024)²⁶.

2.3 Ekonomicky neaktivní populace do 29 let v České republice a zemích EU

Do skupiny ekonomicky neaktivních patří mladí lidé, kteří nepracují ani aktivně nehledají zaměstnání. Tato kategorie zahrnuje zejména **studenty**, kteří se plně věnují studiu na středních, vyšších odborných a vysokých školách a nevykonávají žádnou placenou práci.

Dále sem patří **osoby, které** z různých důvodů **nejsou schopny nebo ochotny pracovat**, například kvůli zdravotním problémům, rodinným povinnostem nebo na základě osobního rozhodnutí. Ekonomicky neaktivní jsou také ti, kteří se rozhodli pro delší období nečinnosti po ukončení studia nebo před nástupem do zaměstnání. Tato skupina tedy zahrnuje všechny

²⁶ INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Nezaměstnanost absolventů. Online. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04>. [cit. 2024-11-18].

mladé lidi, kteří nejsou součástí pracovního trhu a nevyvíjejí žádnou aktivitu směřující k získání zaměstnání.

Podle dat Eurostatu²⁷ neaktivní populace v ČR ve věku 15-29 let na konci roku 2023 činila 872,7 tisíc osob, z toho 771,5 tis. ve věku 15-24 a 101,2 tis. ve věku 25-29 let. Více než polovina mladých lidí (téměř 60 %) ve věku 15-29 let, kteří jsou neaktivní, byli studenti středních, vyšších odborných a vysokých škol.

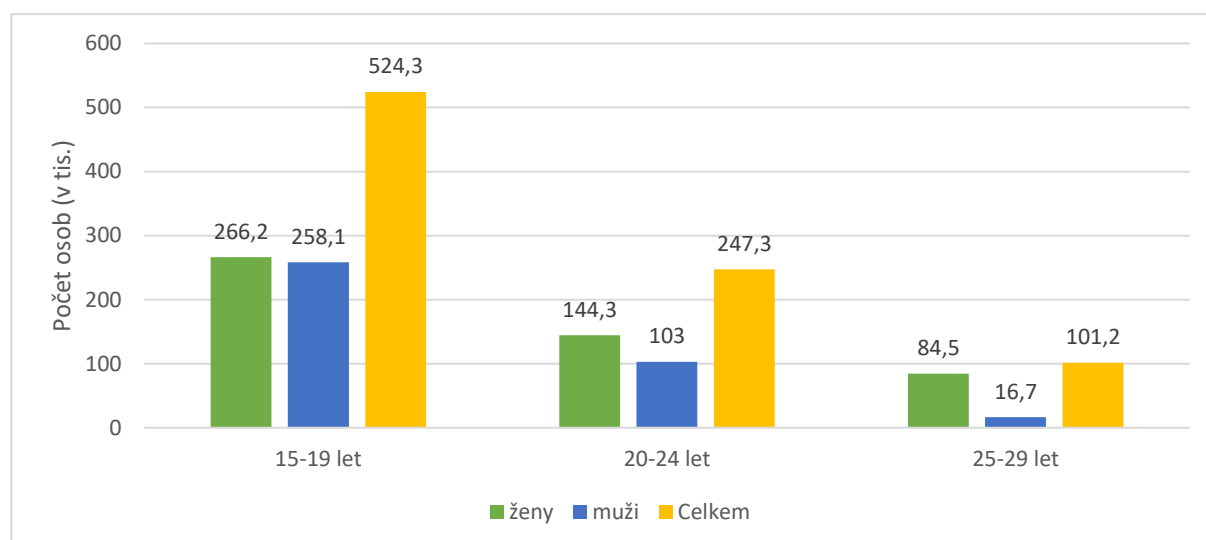
Ve věkové skupině 15–19 let je počet ekonomicky neaktivních osob vysoký, a to v případě obou pohlaví (266,2 tisíc žen a 258,1 tisíc mužů), což odpovídá tomu, že většina mladých lidí v tomto věku studuje střední školu nebo učňovské obory, a proto nejsou příliš aktivní na trhu práce.

Ve skupině 20–24 let počet ekonomicky neaktivních (144,3 tisíc žen a 103 tisíc mužů) výrazně klesá, zejména u mužů. Někteří již dokončili vzdělání a začínají vstupovat na pracovní trh. Přesto však značná část této věkové skupiny zůstává ekonomicky neaktivní. Velká část z nich proto, že pokračují ve vysokoškolském studiu. Počet českých studentů VŠ v této věkové kohortě, kteří studují v ČR, je 161,5 tis.

Ve věkové kategorii 25–29 let je ekonomicky neaktivní populace výrazně nižší (84,5 tisíc žen a 16,7 tisíc mužů). V tomto věku již většina lidí dokončila vzdělání a plně vstoupila na pracovní trh, a proto je ekonomická neaktivita nejnižší. Výrazně nižší počet ekonomicky neaktivních mužů v této věkové skupině oproti ženám souvisí s tím, že ženy jsou častěji mimo pracovní trh, nejčastěji z důvodu péče o děti.

²⁷ EUROSTAT. Inactive population by sex, age and citizenship (1 000). Online. 13.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsq_igan__custom_13534156/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.17: Počet ekonomicky neaktivních mužů a žen v ČR ve 4. čtvrtletí 2023 (v tis.)

Zdroj: Eurostat, zpracování TREXIMA.

Jak vyplývá z dat Eurostatu²⁸ podíl neaktivní populace ve věkové skupině do 29 let je v České republice výrazně vyšší, než činí průměr EU.

V kategorii mezi 15 a 24 lety činil na konci roku 2023 podíl neaktivních v ČR 72,6 %, což je šestá nejvyšší hodnota v EU. Průměr zemí EU činil 59 %, tedy o necelých 14 p.b. níže než v Česku. Pro srovnání v Bulharsku bylo neaktivních přes 80 % mladých ve věku 15-24 let. Na opačném konci žebříčku unijních zemí se nacházejí Dánsko (přes 32 %) a Nizozemí s podílem mírně nad 17 %.

Mezi ženami ve věkové kategorii 15 až 24 let byl na konci roku 2023 v ČR podíl neaktivních 76,1 %, tedy 5. nejvyšší v rámci EU. Průměr EU činil 61,5 %, podíl neaktivních 15-24letých Češek byl tedy o necelých 15 p.b. vyšší. Téměř 84procentního podílu neaktivních žen dosáhly Bulharsko a Rumunsko. Nejnižší podíly neaktivních žen ve věku 15-24 let vykazuje opět Dánsko (přes 31 %) a Nizozemí (mírně nad 17 %).

I v případě českých mužů ve věku 15-24 let je podíl neaktivních výrazně nad průměrem EU. Na konci roku 2023 dosahoval hodnoty 69 %, zatímco průměr 27 zemí EU činil 56,5 %, tj. o 12,5 p.b. nižší. V zemích jako Bulharsko a Řecko byli neaktivní tři muži ze čtyř. Naopak v Dánsku byla neaktivní jen třetina mladých mužů ve věku 15-24 let a v Nizozemí jen 17 % z nich.

²⁸ EUROSTAT. Inactive population as a percentage of the total population, by sex and age (%). Online. 13.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsq_ipga__custom_13338567/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

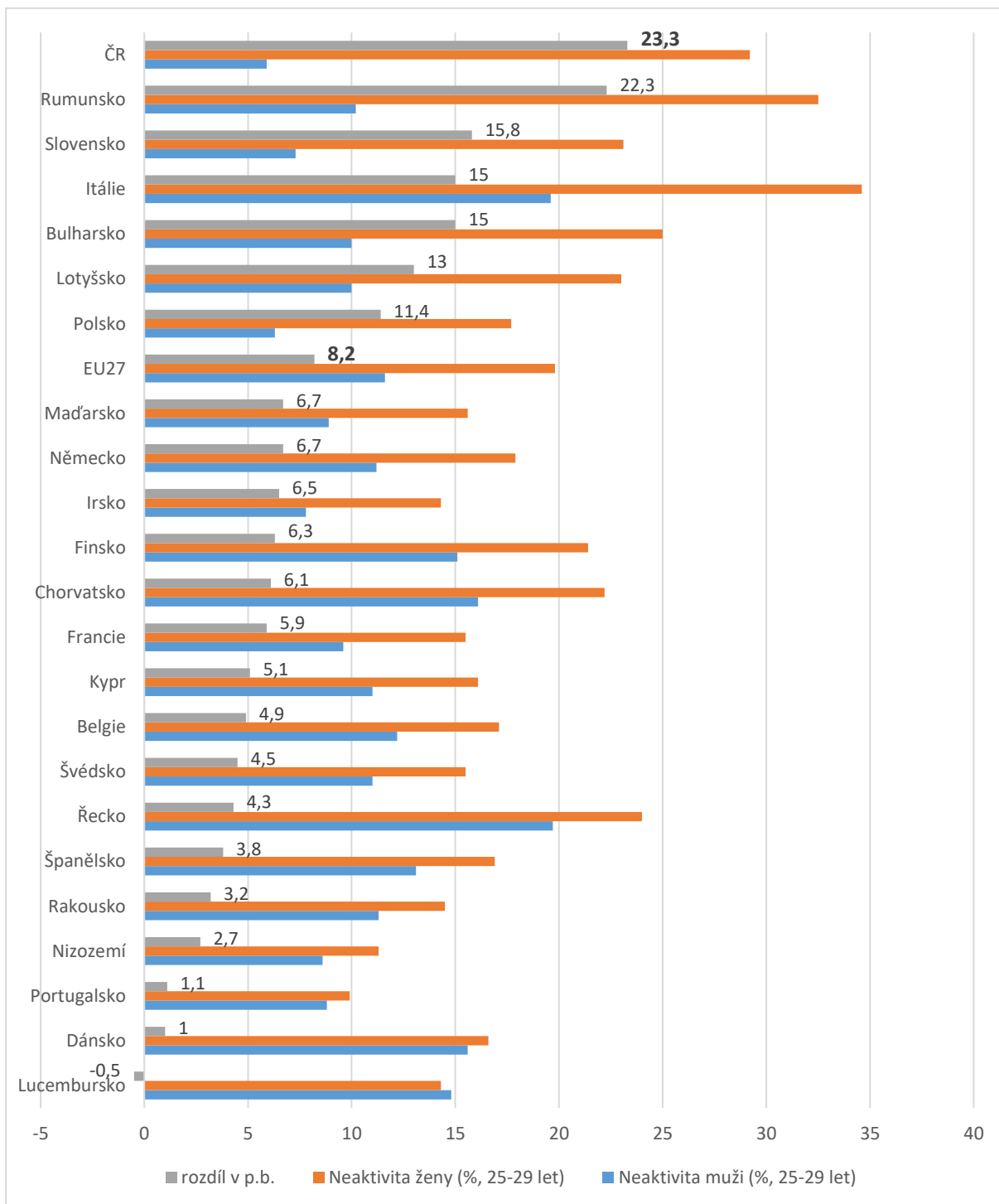
Ve věkové skupině od 25 do 29 let je míra neaktivity již výrazně nižší, než u osob mladších 25 let. Koncem roku 2023 dosáhl podíl neaktivních v této věkové kategorii v České republice 17,7 %, v případě EU jako celku se míra neaktivity pohybovala na úrovni 15,6 %. V rámci EU dosáhla nejvyšší hodnoty Itálie s téměř 27% mírou neaktivity. Naopak v zemích jako Nizozemí, Portugalsko, Estonsko a Malta se podíl neaktivních dostal pod 10 %.

U českých žen ve věku 25 až 29 let činil koncem roku 2023 podíl neaktivních přes 29 %. To byla třetí nejvyšší hodnota za Itálií a Rumunskem, kde byla neaktivní zhruba každá třetí žena v tomto věku. Průměr EU činil necelých 20 %, tj. o zhruba 9 p.b. méně než v případě ČR. U českých mužů ve věku 25 až 29 let je situace přesně opačná. Koncem roku 2023 dosahovala míra jejich neaktivity necelých 6 %, tj. nejméně mezi státy EU s dostupnými daty a o necelých 7 p.b. méně, než činil průměr EU²⁹.

Ze srovnání dat o míře neaktivity mezi muži a ženami ve věku 25 až 29 let v EU ke konci roku 2023 vyplývá, že Česko v těchto hodnotách vykazuje největší rozdíl mezi státy EU s dostupnými daty (viz následující graf). Rozdíl v ČR dosahuje více než 23 p.b., což je spolu s Rumunskem výrazně nejvíce v Evropě.

²⁹ EUROSTAT. Inactive population as a percentage of the total population, by sex and age (%). Online. 13.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsq_ipga__custom_13338567/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.18: Rozdíl v podílu neaktivních mužů a žen ve věku 25-29 let v EU (p.b., 4.čtvrtletí 2023)

Zdroj: Eurostat, 2024 (lfsq_ipga), zpracování TREXIMA.

2.3.1 Studující v České republice a zahraniční mobilita studentů

V rámci ekonomicky neaktivních je v České republice velmi významná skupina mladých lidí, kteří jsou zapojeni do vzdělávacího procesu. Tato skupina zahrnuje studenty středních škol, konzervatoří, vyšších odborných a vysokých škol, kteří studují a nemohou pracovat na plný úvazek. **Celkem v roce 2023 studovalo v České republice 732 576 českých žáků a studentů ve věku do 29 let.**

Následující informace o počtu žáků a studentů vycházejí z dat ČSÚ podle údajů MŠMT.³⁰

Ve školním roce 2023/24 navštěvovalo **střední školy 484 758 žáků** (bez konzervatoří). Naprostá většina žáků středních škol se vzdělávala v denní formě vzdělávání (96,8 %). Nejvyšší podíl žáků se vzdělával v oborech odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (47,1 %), dále pak v gymnáziích (28,6 %) a pětina žáků se účastnila odborného vzdělávání s výučním listem (20,7 %). **V konzervatořích³¹** se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem **3 812 žáků**, z toho 2452 dívek. **Vyšší odborné školy** navštěvovalo celkem **21 676 studentů**. **Celkem** navštěvovalo střední školy, konzervatoře a vyšší odborné školy **510 246 žáků a studentů**.

Jak vyplývá z následující tabulky³², **studentů do 29 let** s trvalým bydlištěm v České republice, kteří studovali v roce 2023 vysokou školu v Česku bylo **222 510**. Tato skupina zahrnuje dvě hlavní věkové kohorty, přibližně 83 % studentů spadá do věkové kategorie do 24 let a 17 % tvoří studenti ve věku 25–29 let. Tyto údaje potvrzují, že největší podíl vysokoškoláků v Česku tvoří studenti, kteří jsou většinou v prezenčním studiu na bakalářských nebo navazujících magisterských programech, případně studují doktorský program.

Téměř pětina mladých lidí ve věku 20–29 let se rozhodla pro terciární vzdělávání. **Podíl osob studujících vysokou školu** ve věkové kohortě 20-29 let, kteří studují v Česku a mají bydliště v ČR je **18,9 %**, což odráží rostoucí význam a dostupnost vysokoškolského vzdělání pro mladé dospělé v ČR.

³⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Školy a školská zařízení - školní rok 2023/2024. Online. 29.8.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-20232024>. [cit. 2024-11-18].

³¹ Konzervatoře jsou školy, kde se uskutečňuje jak střední vzdělávání s maturitní zkouškou, tak i vyšší odborné vzdělávání.

³² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Studenti a absolventi vysokých škol v České republice - 2001–2023. Online. 15.5.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/studenti-a-absolventi-vysokych-skol-v-ceske-republice-2001-2023>. [cit. 2024-11-18].

Obrázek 2.19: Počet studentů veřejných a soukromých vysokých škol v ČR v roce 2023

Věková skupina	Studenti veřejných a soukromých vysokých škol v Česku		Studenti ČR
	Studenti VŠ v Česku celkem	Z toho studenti ze zahraničí	
méně než 20 let	29 454	7 183	22 271
20-24 let	189 841	28 367	161 474
25-29 let	48 569	9 804	38 765
Celkem			222 510
30 a více let	40 776	5 544	35 232

Zdroj: ČSÚ (Studenti a absolventi VŠ v České republice 2001–2023), zpracování TREXIMA.

Díky globalizaci a programům na podporu mobility studentů, využívá část českých studentů možnosti vzdělávat se v zahraničí. Studium českých studentů v zahraničí se dá rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé studijní a pracovní pobyty.

Krátkodobé pobyty trvají zpravidla několik měsíců (obvykle 3 až 12 měsíců) a studenti si během nich plní část studijních povinností na zahraničních univerzitách nebo v rámci pracovních stáží. Nejznámějším programem podporujícím krátkodobé mobility je program Erasmus+, který umožňuje výměnné pobyty studentů mezi univerzitami v rámci EU i mimo ni. Erasmus+ pokrývá jak studijní, tak pracovní stáže, a je populární mezi českými studenty.

Dlouhodobé pobyty zahrnují celé semestry nebo i celé studijní programy v zahraničí, což může trvat jeden až několik let. Dlouhodobé pobyty často představují studium na zahraniční univerzitě, kdy student absolvuje celý magisterský nebo doktorský program v zahraničí.

Z aktuálně dostupných dat Eurostatu³³ vyplývá, že v roce 2022 studovalo v zemích Evropské unie 7 769 studentů z České republiky.

³³ EUROSTAT. Mobile students from abroad enrolled by education level, sex and country of origin. Online. 4.10.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_mobs02__custom_13475964/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

Kromě akademických pobytů se studenti také zapojují do pracovních stáží nebo pracovních pobytů, které jim poskytují praktické zkušenosti v oboru. Krátkodobé pracovní stáže trvají obvykle do půl roku a jsou častou součástí programů jako Erasmus+ nebo dalších partnerských iniciativ. Dlouhodobé pracovní pobyty často přicházejí po dokončení studia nebo v rámci magisterských či doktorských programů, kdy studenti vykonávají kvalifikovanou práci v zahraniční společnosti.

Mobilita studentů v rámci těchto pobytů tak významně **přispívá ke zvýšení jejich kvalifikace, což pozitivně ovlivňuje český trh práce** i míru odborné kvalifikace mladé generace. Výraznější mobilita českých studentů zároveň **přináší i výzvy, zejména z hlediska návratu těchto absolventů zpět do Česka.**

Podrobnější zmapování mobility by bylo z hlediska tématu zvyšování zaměstnanosti mladých v ČR velmi přínosné, přesahuje však rámec této studie. Tento proces zahrnuje mnoho různých zdrojů dat a je náročný z několika důvodů. Data o mobilitě studentů jsou shromažďována a publikována různými institucemi a každý z těchto zdrojů může mít odlišné metodiky a formáty dat, což ztěžuje jejich sjednocení a následnou interpretaci dat. Podrobněji se tématu věnuje kapitola 4 Návrh oblastí pro navazující hloubkové analýzy.

2.3.2 Pečující v České republice

Eurostat v rámci průzkumu Labour Force Survey zkoumá i důvody, proč ekonomicky neaktivní populace nehledá zaměstnání. Zastoupení jednotlivých důvodů v rámci této skupiny lze vyjádřit mj. podílem z populace mimo pracovní sílu, jež chce pracovat. **Česká republika se v roce 2022 od průměru EU lišila výrazně vyšším podílem ekonomicky neaktivních lidí ve věku 15-29 let, kteří nehledali zaměstnání, z důvodu péče o děti nebo dospělou osobu se zdravotním postižením** (v EU se jednalo o 6,4 %, v ČR téměř o trojnásobek: přes 18 %). **Výrazně vyšší byl tento podíl u českých žen do 29 let**, a to i ve srovnání s průměrem EU (u ČR šlo o téměř o 30 %, v případě EU o 11,6 %). U mužů byl zjištěný výskyt v ČR i EU tak zanedbatelný, že naměřená data neměla dostatečnou spolehlivost³⁴.

Mladí rodiče

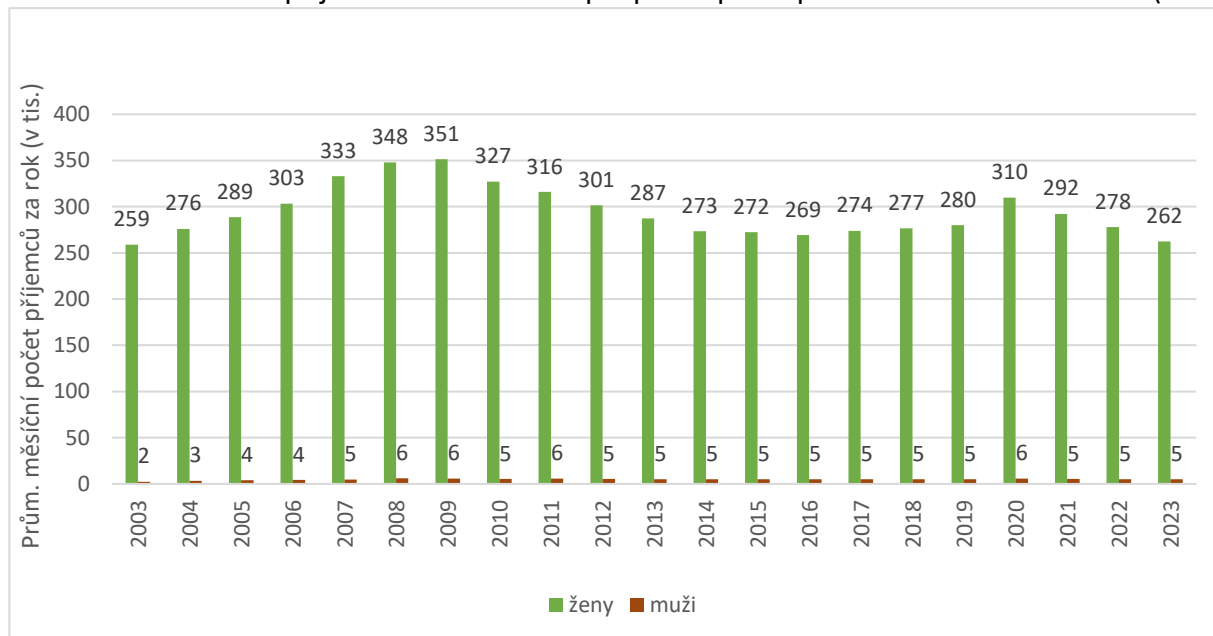
V roce 2023 bylo v České republice přibližně 70 tisíc příjemců peněžitě pomoci v mateřství. Tato dávka je poskytována matkám, otcům nebo jiným osobám pečujícím o dítě na základě nemocenského pojištění. Rodičovský příspěvek je určen pro rodiče, kteří pečují o nejmladší dítě v rodině do 4 let jeho věku. V roce 2023 byl vyplácen 267,3 tisícům osob. Uvedené počty zahrnují všechny příjemce, není vzhledem k dostupnosti dat vztažen k věkové skupině mladých

³⁴ EUROSTAT. Inactive population not seeking employment by sex, age and main reason. Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_igar__custom_13448315/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

do 29 let. V roce 2022 dosahoval v ČR průměrný věk prvorodičky 29,6 roku. Z téměř 100 tis. porodů v roce 2022 připadalo necelých 42 % na rodičky mladší než 30 let.

Jak vyplývá z dat MPSV, příjemci rodičovského příspěvku v roce 2023 byly z 98 % ženy. Tento poměr je v posledních 20 v zásadě konstantní, mezi lety 2003 a 2023 klesl o 1 p.b. Přestože věk rodiček stále roste, mnoho žen přivádí děti na svět před třicátým rokem věku, což ovlivňuje míru zaměstnanosti žen do 29 let věku.

Obrázek 2.20: Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví v letech 2003-2023 (v tis.)

Zdroj: MPSV (Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví), zpracování TREXIMA.

Ve skupině ekonomicky neaktivních mladých lidí do 29 let můžeme identifikovat mnoho dalších důvodů jejich neaktivity, například:

Cestování nebo krátkodobá práce v zahraničí: Část mladých lidí se rozhodne cestovat nebo pracovat v zahraničí na krátkodobé bázi, často bez trvalého pracovního poměru. Tato zkušenost jim může přinést nové dovednosti a zážitky, ale zároveň je dočasně vyřazuje z domácího pracovního trhu.

Spoléhání na rodinný rozpočet: Někteří mladí lidé se spoléhají na finanční podporu od svých rodin a nemají potřebu vstupovat na pracovní trh.

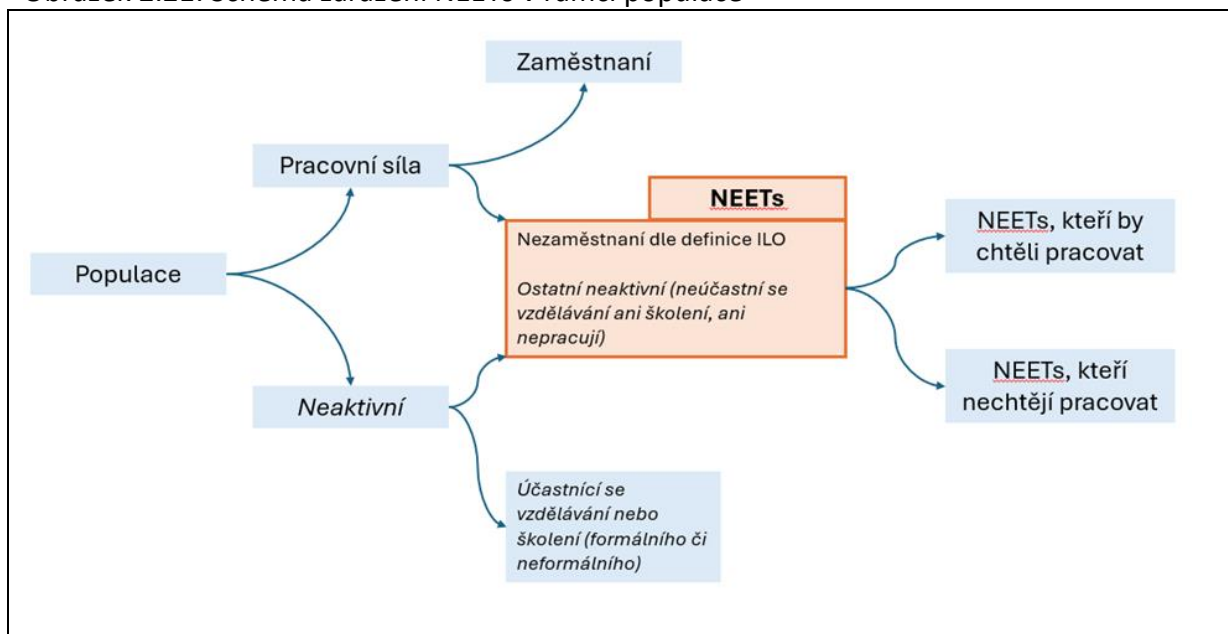
Vzdálení od pracovního trhu: Někteří mladí lidé jsou vzdáleni od pracovního trhu kvůli zdravotním problémům nebo jiným osobním důvodům. To může zahrnovat fyzické nebo duševní zdravotní problémy, péči o rodinné příslušníky nebo jiné osobní závazky, které jim brání v aktivním hledání zaměstnání. Někteří mladí lidé se věnují dobrovolnické činnosti.

2.4 NEETs v České republice: stav a specifika skupiny

Pro specifickou skupinu osob, které v době provádění Výběrového šetření pracovních sil nepracují, ani se nevzdělávají, se vžila zkratka NEETs.³⁵

NEETS = *people Neither in Employment nor in Education and Training*. NEETs tvoří nezaměstnaní dle definice Mezinárodní organizace práce a tzv. ostatní neaktivní (neúčastní se vzdělávání ani školení, ani nepracují).

Obrázek 2.21: Schéma zařazení NEETs v rámci populace

Zdroj: Infoabsolvent (2021)

Mezi sledované důvody neaktivity (viz „ostatní neaktivní“) v rámci NEETs patří:³⁶

- nemoc nebo neschopnost pracovat
- jiné rodinné nebo osobní závazky
- péče o děti nebo potřebné dospělé
- domněnka, že vhodné pracovní místo není dostupné
- očekávání, že se z bývalé práce znovu ozvou
- invalidní důchod

³⁵ INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Mladí pod třicet, kteří nepracují ani se nevzdělávají – v ČR a EU. Online. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-11>. [cit. 2024-11-18].

³⁶ INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Mladí pod třicet, kteří nepracují ani se nevzdělávají – v ČR a EU. Online. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-11>. [cit. 2024-11-18].

- jiné důvody.

NEETs v ČR a EU

V roce 2023 dosahoval podíl mladých lidí ve věku 15-29, spadajících do kategorie NEETs v ČR 10,1 %, tj. o 1,1 p.b. méně, než tvoří průměr za celou Evropskou unii (11,2 %). Podíl NEETs v roce 2014 v ČR mírně přesahoval 12 %, v následujících letech mírně poklesl a s drobnými výkyvy v jednotlivých letech se od té doby pohybuje kolem hodnoty 10 %. Zatím se však doposud v žádném sledovaném roce nedostal pod 9 %, což je cíl EU pro NEETs do roku 2030, deklarovaný v rámci Evropského pilíře sociálních práv.

Z evropských zemí dosahují nejnižších hodnot Nizozemí (4,7 %) a Švédsko (5,7 %). Ze sousedících zemí je podíl NEETs v populaci 15-29letých nejnižší v Německu, kde v roce 2023 dosáhl 8,8 %. Nejvyšší podíl NEETs mezi mladými lze nalézt v Rumunsku, kde přesahuje 19 % a v Itálii (přes 16 %).³⁷

Skupina NEETs v ČR vykazuje výrazně odlišné hodnoty z pohledu pohlaví. Zatímco celkový podíl NEETs ve věkové kategorii 15-29 let v roce 2023 dosáhl hodnoty 10,1 %, v případě mužů je podíl NEETs pouze 4,6 % (hodnota za celou EU činí v případě mužů 10,1 %). U žen je podíl NEETs v ČR významně vyšší: činí 15,5 % (pro srovnání, v EU činí podíl NEETs u žen jen 12,5 %, tj. o 3 p.b. nižší). Jedná se tak o čtvrtou nejvyšší hodnotu NEETs u žen v rámci EU (za Rumunskem, Itálií a Řeckem). Podíl českých NEETs v kategorii 15-29letých je naopak druhý nejnižší, hned za Nizozemím.

Z detailnější analýzy osob spadajících do skupiny NEETs v ČR za rok 2021 vyplývá mj. následující³⁸:

- Mezi NEETs v ČR převažovaly osoby mimo pracovní sílu (neaktivní) nad nezaměstnanými, což je v rámci EU zcela obvyklé.
- V ČR byl převis osob mimo pracovní sílu nad nezaměstnanými čtyřnásobný, tj. nejvíce v rámci EU. Příčinou byla velmi nízká nezaměstnanost v ČR (nejnižší v EU).
- Dvěma hlavními důvody neaktivity 15-29letých v ČR je péče o děti nebo potřebné dospělé a soudržnost s rodinou (vyžadující péči o sourozence, o domácnost). Tyto důvody byly uváděny častěji než průměrně za celou EU.
- Častěji než v ostatních zemích EU byl jako důvod neaktivity uveden i důchod (invalidní).

³⁷ EUROSTAT. Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and citizenship (NEET rates). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_23__custom_12754847/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

³⁸ INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Mladí pod třicet, kteří nepracují ani se nevzdělávají – v ČR a EU. Online. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-11>. [cit. 2024-11-18].

- Méně často jako důvod neaktivity byla zmíněna domněnka, že trh práce nenabízí uplatnění (naopak tento důvod uvádí značná část NEETs v Itálii).
- V roce 2021 patřila ČR mezi 6 zemí EU, kde převažoval podíl těch, kteří pracovat nechtějí, nad těmi z NEETs, kteří by pracovat chtěli. Podíl osob, které pracovat nechtějí, byl téměř trojnásobný oproti osobám se zájmem pracovat – nejvíce v EU. Příčinu této odlišnosti lze opět hledat ve velmi nízké nezaměstnanosti, kdy si osoby se zájmem pracovat snadno práci našly.
- V ČR se doposud nevyvinula významně velká skupina mladých nekvalifikovaných, méně kvalifikovaných ani středně kvalifikovaných, kteří by byli nezaměstnaní a nevyvíjeli úsilí směrem ke zvýšení kvalifikace prostřednictvím vzdělávání (ať už formálního, nebo neformálního).
- Mezi lety 2017 a 2021 však znepokojivě vzrostl podíl mladých lidí s terciárním vzděláním, kteří mezi NEETs patří. Protože v této kategorii vzdělání je míra nezaměstnanosti velmi nízká, jde převážně o mladé, kteří nepracují ani se nevzdělávají. V roce 2017 se podíl osob s terciárním vzděláním mezi NEETs pohyboval na úrovni 6,9 %, v roce 2021 na úrovni 11,1 %, což bylo nad průměrem EU (9,2 %).
- Nejvyšší podíl NEETs v roce 2021 v rámci České republiky byl ve skupině středoškoláků s odborným vzděláním (13,6 %, v EU 16,4 %). U gymnazistů činil podíl NEETs v ČR 10 % (EU: 9,4 %).
- V ČR činil podíl NEETs mezi mladými lidmi se základním vzděláním či bez vzdělání 9,2 %, zatímco průměr EU dosahoval hodnoty 15,5 %. Jednalo se o osmý nejnižší podíl NEETs v rámci této kategorie vzdělání v EU v roce 2021.

3 Bariéry zvyšování zaměstnanosti mladých

Ve studii bylo identifikováno celkem deset bariér růstu zaměstnanosti mladých v Česku. Nejprve jsou popsány překážky související s **rodičovstvím**, jež negativně dopadají především na zaměstnanost žen. Rodičovství přesouvá mladé Češky na vedlejší kariérní kolej. Míra zaměstnanosti mladých žen v ČR je v rámci EU jedna z nejnižších a stahuje celkovou hodnotu zaměstnanosti osob do 29 let pod průměr Evropské unie. Rozdíl v míře zaměstnanosti žen a mužů ve věku do 29 let je u nás dokonce největší ze zemí EU. Tento jev je způsoben unikátní českou kombinací společenských norem, nastavení politik v oblasti rodičovství a malého rozšíření flexibilních forem práce, zejména zkrácených úvazků. Dá se předpokládat, že ke zvýšení zaměstnanosti mladých v ČR, zejména žen, by přispělo zkrácení rodičovské dovolené spojené se zvýšením dostupnosti služeb péče o nejmenší děti, jež umožní rodičům brzký návrat na pracovní trh. Rozšíření zkrácených úvazků by rodičům výrazně pomohlo lépe sladit péči o děti s prací. Specificky české bariéry růstu zaměstnanosti mladých, související s rodičovstvím, odlišují ČR od zemí preferujících rychlejší návrat rodičů (zejm. matek) na pracovní trh, nabízejících dostupné kvalitní služby péče o nejmenší děti a podporujících větší zapojení mužů do péče o své děti.

Další ze systémových příčin nízké zaměstnanosti mladých v Česku je **školsky orientovaný systém vzdělávání**. Země s tradicí odborné přípravy zajišťované zaměstnavateli, kteří učení se práci odměňují učňovskou mzdou, mají výrazně vyšší míru zaměstnanosti nejmladší generace, než je tomu v ČR nebo dalších zemích se školsky orientovaným systémem odborného vzdělávání. Zavedení tzv. duálního systému odborné přípravy po vzoru některých západních zemí EU by velmi pravděpodobně vedlo ke znatelnému zvýšení míry zaměstnanosti mladých. Napomohlo by i snazšímu osvojování kompetencí požadovaných trhem práce již během fáze přípravy na povolání. V konečném důsledku by tento model vedl k usnadnění přechodu mladých ze vzdělávání na pracovní trh.

Česká republika je dále specifická i **nízkou mobilitou za prací**, způsobenou mj. vysokými cenami vlastnického i nájemního bydlení. Od míst s větší nabídkou práce odrazuje kombinace nejvyšších cen vlastnického bydlení v Evropě (ve vztahu k úrovni mezd) a absence systémové podpory dojíždění za zaměstnáním, například umožněním snížit základ daně z příjmu o náklady na cestu do zaměstnání nebo na přestěhování.

Míru zaměstnanosti mladých snižuje i **prodlužování doby jejich studia**. Během posledních dvaceti let se podíl vysokoškolsky vzdělaných občanů ČR téměř ztrojnásobil. Převažující akademicky orientované vysokoškolské obory jsou poměrně výrazně odděleny od praxe. Potenciál spolupráce zaměstnavatelů se studenty odpovídajících oborů, například formou smluvní práce na projektech nebo zkrácených úvazků není plně využitý. Ačkoliv rostoucí zájem mladých terciární vzdělání nelze chápat jako negativní jev, v důsledku vede ke snižování zaměstnanosti mladých.

V současnosti klesá míra zaměstnanosti mladých i kvůli **zhoršující se situaci na pracovním trhu**. Zaměstnanost mladých v ČR skokově klesla již v roce 2020 (nástup COVID-19) a na předchozí úroveň se již nedostala. Mladí lidé patří mezi zvláště ohrožené skupiny na pracovním trhu. Potíže ekonomiky pocítí vždy jako jedni z prvních, přestože míra nezaměstnanosti ještě může stagnovat nebo roste jen velmi zvolna. Současný pokles míry zaměstnanosti mladých lze zčásti vysvětlit i mizejícími příležitostmi k přivýdělku a jejich přechodem do nezaměstnanosti.

Od vstupu na pracovní trh mohou mladou generaci odrazovat **odlišné hodnoty** zaměstnavatelů a starších kolegů. Mladí lidé více oceňují svůj volný čas, častěji kladou důraz na udržitelnost a podobně. Motivace či ekonomická nutnost ihned začít pracovat u nich může být nižší než u předchozích generací.

Mladým lidem mohou vstup na pracovní trh komplikovat také **psychické a fyzické potíže**, kterými trpí více než předchozí generace.

Šance některých skupin mladých lidí na pracovním trhu snižují i **nerovnosti ve vzdělávání**, jež jsou pro ČR typické. Kvalita vzdělávání se mezi různými regiony i na jednotlivými školami výrazně liší. Výsledky vzdělávání českých dětí více než v zahraničí závisí na sociálním statusu jejich rodičů. To výrazně ovlivňuje příležitosti některých příslušníků generace mladých na pracovním trhu a snižuje míru jejich zaměstnanosti.

3.1 Dlouhá rodičovská dovolená snižuje zaměstnanost českých žen

Česká republika umožňuje nejdelší rodičovskou dovolenou v Evropě, přičemž péči o nejmenší děti stále poskytují převážně ženy. To může vysvětlovat, proč je v ČR míra zaměstnanosti žen do 29 let tak výrazně pod průměrem EU.

V roce 2022 dosahoval v ČR průměrný věk prvorodičky 29,6 roku. Z téměř 100 tis. porodů v roce 2022 připadalo necelých 42 % na rodičky mladší než 30 let³⁹. Přestože věk rodiček stále roste, mnoho žen přivádí děti na svět před třicátým rokem věku, což ovlivňuje i míru zaměstnanosti žen do 29 let věku.

Rodičovská dovolená umožňuje českému rodiči s dítětem zůstat až 208 týdnů. To je nejvíce v Evropě⁴⁰. Legislativa Evropské unie stanovuje 4 měsíce jako minimální délku rodičovské dovolené. Česká republika tedy pro rodičovskou dovolenou povoluje až 12násobně delší dobu, než činí její minimum definované na úrovni celé EU. V roce 2023 bylo mezi 267,3 tis. příjemci

³⁹ NÁRODNÍ REGISTR REPRODUKČNÍHO ZDRAVÍ. Infografika: Porodnost v Česku. Online. 8.4.2024. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/data/1831-infografika-porodnost-ceska-republika>. [cit. 2024-11-18].

⁴⁰ EVROPA V DATECH. Rodičovství v Evropě. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/14-rodicovstvi-v-evrope/>. [cit. 2024-11-18].

rodičovského příspěvku pouze 5 tis. mužů, tj. 1,9 % příjemců⁴¹. V naprosté většině případů tedy v ČR stále na sebe břímě rodičovské péče o nejmenší děti přebírají ženy. To je i jedna z hlavních příčin, proč je v ČR míra zaměstnanosti žen do 29 let výrazně nižší než v případě jejich mužských protějšků. Rozdíl v míře zaměstnanosti Češek do 29 let a Čechů stejného věku činí 13,5 p.b. v neprospěch žen, což je (spolu s Rumunskem) největší rozdíl ze zemí EU. Zájem pracovat rodiče malých dětí přitom objektivně mají. Průzkum MUMDOO⁴² provedený na jaře 2024 mezi 10,4 tisíci rodičů dětí do 4 let věku zjistil, že pouze 7 % rodičů pečujících o si nepřeje pracovat.

Jak upozorňuje ekonomka Klára Kalíšková z Fakulty informatiky a statistiky na VŠE v Praze a think-tanku IDEA při CERGE-EI: „Děti, které byly čtvrtý rok doma s rodičem, dosahují podle výzkumu nižšího vzdělání. Méně často nastupují na vysoké školy, nedokončují je. V rané fázi dospělosti se tedy nevzdělávají ani nepracují. Ukázalo se, že péče matek s nižším vzděláním ve věku tří až čtyř let dítěte nedokáže nahradit školku a není pro děti prospěšná. Právě prodloužená rodičovská má vliv i na to, jestli děti v dospělosti vůbec pracují.“⁴³

„To, že jsou o rok déle s dítětem doma, negativně ovlivňuje i matky. Je pro ně například těžší se vrátit na pracovní trh a mohou čelit problémům s nezaměstnaností. Často si ale ženy nevybírají a do práce se vrátit nemohou například kvůli nízkým kapacitám ve školkách. Je zásadní, aby měli rodiče od státu nějakou garanci toho, že se někdo o dítě postará. Nejde nutně jen o navýšení kapacit ve školkách, ale i v dětských skupinách a jiných formách péče, jako je třeba sousedské hlídání, které se teď u nás rozjíždí.“ říká ekonomka Kalíšková.⁴⁴

3.2 Slabá dostupnost služeb předškolní péče

Jak upozorňuje CERGE-EI, v České republice se výrazně propadá nejen míra zaměstnanosti mladých Češek, ale i jejich průměrná odpracovaná doba. Tento propad je jeden z nejvýraznějších v rámci EU. Jde o jeden z mála chronicky nevyužívaných rezervoárů vzdělaných a produktivních pracovních sil, které by na českém trhu práce mohly být více zapojeny. To je však podmíněno zejména zlepšením dostupnosti služeb předškolní péče, které

⁴¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Vybrané statistické údaje: počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>. [cit. 2024-11-18].

⁴² MUMDOO. Flexibilní práce: příležitost pro české rodiče, firmy i ekonomiku. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.mumdoo.cz/report-flexibilni-prace>. [cit. 2024-11-18].

⁴³ HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Zůstávat s dítětem déle doma je riziko. Takoví lidé pak dosahují nižšího vzdělání. Online. 12.8.2024. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67349960-zustavat-s-ditetem-dele-doma-je-riziko-takovi-lide-pak-dosahuji-nizsiho-vzdelani>. [cit. 2024-11-18].

⁴⁴ HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Zůstávat s dítětem déle doma je riziko. Takoví lidé pak dosahují nižšího vzdělání. Online. 12.8.2024. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67349960-zustavat-s-ditetem-dele-doma-je-riziko-takovi-lide-pak-dosahuji-nizsiho-vzdelani>. [cit. 2024-11-18].

by pomohly lépe skloubit rodinný a pracovní život. Podle CERGE-EI by lepší dostupnost zařízení předškolní péče přinesla hned několik efektů. Vzhledem k tomu, že ČR patří mezi země s nejvyšší přímou finanční podporou rodin během mateřství a rodičovství, bylo by vhodné část této podpory přesměrovat na nepřímou podporu, tj. na zvýšení dostupnosti předškolních zařízení. Snížení přímé podpory by rovněž zvýšilo motivaci k dřívějšímu návratu matek na pracovní trh. Vedlo by tedy ke zvýšení zaměstnanosti rodičů malých dětí, primárně žen. Rozdílnost v dostupnosti služeb předškolní péče lze demonstrovat na příkladu Německa a ČR. Naprostá většina německých dětí ve věku 3 až 6 let navštěvuje dobrovolnou mateřskou školu, kde mají zaručené místo.⁴⁵ V České republice se tato záruka teprve připravuje na rok 2026, v podobě povinnosti obce zajistit dětem nad tři roky místo v dětské skupině. Původní záměr zajistit místo již pro dvouleté děti od roku 2029 byl v procesu přípravy příslušného zákona opuštěn⁴⁶.

3.3 Omezené využívání flexibilních forem práce

Další příležitostí ke zlepšení zaměstnanosti mladých je rozšiřování a podpora částečných úvazků. Ty jsou v ČR využívány stále jen okrajově. Podíl pracujících na částečný úvazek v roce 2023 v ČR dosahoval 6,7 %, což je 9. nejnižší hodnota ze zemí Evropské unie – průměr EU překračuje 17 %⁴⁷.

Počátkem roku 2023 byla zavedena podpora částečných úvazků vybraných skupin osob, jimž jejich životní situace nedovoluje pracovat na plný úvazek. Podpora má podobu slevy na pojistném za zkrácené úvazky ve výši 5 % z úhrnu vyměřovacích základů zaměstnanců. Z hlediska potenciálního dopadu na zaměstnanost mladých do 29 let je důležité, že je možné ji uplatnit na studenty, pracovníky do 21 let, zdravotně postižené a rodiče pečující o dítě do 10 let. Z dat MPSV vyplývá, že v roce 2023 byla tato sleva uplatněna na 123 664 zaměstnanců, z toho necelých 47 tisíc případů (39 %) se týkalo zaměstnanců pečujících o dítě mladší 10 let. Od začátku platnosti slevy vzniklo nově 22,6 tisíc zkrácených úvazků⁴⁸. Ambice opatření však byly původně výrazně větší. Očekávalo se, že úprava zákona nově na trh práce přiláká 50 až 80

⁴⁵ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Německo: struktura vzdělávacího systému. Online. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/nemecko/>. [cit. 2024-11-18].

⁴⁶ ADVOKÁTNÍ DENÍK. Vláda schválila novelu zákona se zárukou místa v dětské skupině. Online. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/23/vlada-schvalila-novelu-zakona-se-zarukou-mista-v-detske-skupine/>. [cit. 2024-05-23].

⁴⁷ EUROSTAT. Part-time employment rate. Online. 12.11.2024. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem100/default/table?lang=en>. [cit. 2024-11-18]11

⁴⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Slevu na pojistném měsíčně využívá přes 85 tisíc zaměstnanců. Podpora zkrácených úvazků zvyšuje flexibilitu trhu práce. Online. 12.11.2024. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/slevu-na-pojistnem-mesicne-vyuziva-pres-85-tisic-zamestnancu-podpora-zkracenych-uvazku-zvysuje-flexibilitu-trhu-prace>. [cit. 2024-11-18].

tisíc zaměstnanců. V důvodové zprávě bylo uvedeno, že od této hranice se sleva státu začne vyplácet⁴⁹. Podle některých názorů by k rozšíření zkrácených úvazků napomohlo navýšení úlevy. Výše slevy na úrovni 5 % negeneruje takové částky, aby u některých firem ospravedlnily administrativní náklady, spojené s uplatňováním této slevy. Navíc vysokopříjmové osoby jsou z nároku na slevu vyloučeny. Průzkum MUMDOO zjistil, že ve firmách nad 50 zaměstnanců, které o slevu nežádají, je v 56 % hlavním důvodem právě administrativa s tím spojená: proces žádosti vyžaduje, aby zaměstnavatel o tuto slevu žádal každý měsíc, kdy ji chce uplatnit pro každého jednotlivého zaměstnance zvlášť⁵⁰.

Další příčinou omezené nabídky zkrácených úvazků jsou přetrvávající sociální normy. Ke zkráceným úvazkům manažeři stále často přistupují jen jako k okrajové variantě zaměstnávání, než jako ke standardní možnosti flexibilní formy práce⁵¹. Zaměstnavatelé se také často zdráhají nabízet zkrácené úvazky kvůli zvýšeným nárokům na management a složitější organizaci pracovních procesů. Zkrácené úvazky vyžadují pečlivé plánování a koordinaci, což může být pro firmy náročné a nákladné.

Rizikem pro dostupnost flexibilní práce ve formě zkrácených úvazků mohou být obavy zaměstnavatelů z administrativní zátěže, spojené se zaměstnáváním „na dohody“, tedy s uzavíráním dohod o provedení práce (DPP) a dohod o pracovní činnosti (DPČ). MUMDOO⁵² upozorňuje, že dohody tvoří až 80 % všech zkrácených úvazků, které zaměstnavatelé nabízejí. Vzhledem k tomu, že v ČR míra zaměstnanosti mladých do 29 let (tj. typické skupiny využívající práci na dohody) v roce 2024 poměrně silně klesla, lze za jednu z možných příčin označit zvýšení administrativní zátěže firem v oblasti práce na dohody. Dalším výrazným rizikem do budoucna byl předpoklad od roku 2025 odvádět platby na zdravotní a sociální pojištění i u nižších příjmů, než činí současný limit deset tisíc korun měsíčně. V době zpracování této studie (2. pol. 2024) však Ministerstvo práce a sociálních věcí oznámilo záměr od tohoto plánu odstoupit. To zvyšuje šanci na obnovení důvěry firem ve flexibilní spolupráci s mladými lidmi formou DPP a DPČ. Nadále však zůstane zachována povinnost registrace dohod u České správy sociálního zabezpečení.

Příležitostí ke zvýšení zaměstnanosti mladých v ČR je rovněž zintenzivnění spolupráce zaměstnavatelů se studenty zejména vysokých škol již během jejich studia s využitím některé flexibilní formy práce. V podmínkách ČR je vysokoškolské studium stále poměrně silně

⁴⁹ ŠVIHEL, Petr. Expertka: Nabízet zkrácené úvazky znamená zvyšovat svoji atraktivitu. Online. 13.9.2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-expertka-nabizet-zkracene-uvazky-znamena-zvysovat-svoji-atraktivitu-236749>. [cit. 2024-11-18].

⁵⁰ MUMDOO. Flexibilní práce: příležitost pro české rodiče, firmy i ekonomiku. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.mumdoo.cz/report-flexibilni-prace>. [cit. 2024-11-18].

⁵¹ ŠVIHEL, Petr. Expertka: Nabízet zkrácené úvazky znamená zvyšovat svoji atraktivitu. Online. 13.9.2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-expertka-nabizet-zkracene-uvazky-znamena-zvysovat-svoji-atraktivitu-236749>. [cit. 2024-11-18].

⁵² MUMDOO. Flexibilní práce: příležitost pro české rodiče, firmy i ekonomiku. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.mumdoo.cz/report-flexibilni-prace>. [cit. 2024-11-18].

orientováno akademicky. Je doposud do velké míry odděleno od pracovního trhu. Segment oborů profesního bakalářského studia se teprve začíná rozvíjet. Důsledkem je, že absolventi VŠ často nemají zkušenost s nároky zaměstnavatelů ani se specifiky výkonu povolání, na něž se několik let připravovali. Studentské brigády, které vykonávají během studia mají často podobu nekvalifikované práce, která nijak nesouvisí se studovaným oborem. Větší zapojení studentů do odborné práce u zaměstnavatelů v průběhu jejich studia pomůže podnikům řešit nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců, identifikovat talenty (budoucí zaměstnance) a umožnit jim odborný růst už během studia.

3.4 Prodlužování doby studia

Mladí lidé v ČR studují déle než v minulosti. Demografický profil českých studentů a studentek VŠ se v posledních desetiletích výrazně proměnil. Přestože počet obyvatel ČR ve věku 20-29 let (věkově nejtypičtější skupina osob studujících vysokou školu) klesá, počet vysokoškolských studentů naopak dlouhodobě roste. V roce 2022 studovalo na českých VŠ přibližně 305 tisíc studentů (včetně cizinců), tj. o třetinu více než v roce 2001. Za stejnou dobu se velikost věkové skupiny 20-29 let zmenšila o 37 % (ze zhruba 1,7 milionu na 1,08 milionu osob). To se výrazně projevilo zvýšením podílu osob s VŠ vzděláním: v roce 2001 mělo vysokoškolský diplom jen 12 % osob ve věku 25-54 let, v roce 2022 se tento podíl zvýšil na 30 %. V případě žen je změna ještě výraznější. V roce 2001 měla vysokou školu vystudovanu jen každá desátá žena ve věku 25-54 let, zatímco v roce 2022 už každá třetí. V současnosti ženy tvoří přes 55 % všech studentů českých VŠ. V roce 2001 ještě muži nad ženami početně převažovali, tvořili necelých 52 % všech studentů vysokých škol⁵³. Prodlužující se doba studia mladých Čechů a zejména Češek je dalším z důvodů nízké míry zaměstnanosti mladých do 29 let.

Dlouhé setrvání ve studiu, často i bez dokončení stupně vzdělání, představuje další problém. Mnozí studenti prodlužují své studium z různých důvodů, jako je potřeba pracovat během studia nebo obtíže při zvládání studijních povinností. Tento trend vede k tomu, že mladí lidé vstupují na trh práce později, což může negativně ovlivnit jejich kariérní vyhlídky a celkovou zaměstnanost v této věkové skupině. Navíc, nedokončení studia znamená, že tito mladí lidé často nemají formální kvalifikaci, což dále snižuje jejich konkurenceschopnost na trhu práce.

⁵³ STATISTIKA A MY. Vysokoškoláků přibývá. Online. 2023, 1.9.2023. Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/vysokoskolaku-pribyva>. [cit. 2024-11-18].

3.5 Školsky orientovaný systém odborné přípravy

Jednou ze systémových příčin nízké míry zaměstnanosti mladých do 29 let v ČR zřejmě je školsky orientovaný systém odborného vzdělávání a přípravy (OVP). Na rozdíl od zemí s duálním systémem odborného vzdělávání a přípravy (např. Švýcarsko, Německo, Rakousko, Dánsko nebo Nizozemí) případně zaměstnavateli řízeného učňovství (např. Velká Británie), v ČR neexistuje smluvní vztah mezi učni a zaměstnavateli, kteří zajišťují jejich přípravu na povolání v rámci učení se praxí. Například v Německu je měsíční výše učňovských mezd v různých oborech předmětem kolektivního vyjednávání, stejně jako v případě mezd zaměstnanců. Učni tedy de facto pracují již v procesu odborné přípravy. Jsou primárně učni firmy, nikoliv žáci školy. V ČR je tomu naopak. Ačkoliv odborný výcvik u zaměstnavatelů probíhá, žáci nejsou ve smluvním vztahu k zaměstnavateli a nepobírají v rámci odborné přípravy učňovskou mzdu.

Tento rozdíl se pak projevuje v národních šetřeních pracovních sil, promítajících se do statistik o míře zaměstnanosti mladých. Jak bylo podrobněji ve studii představeno dříve, data „Labour Force Survey“ (Eurostat) ukazují na vysoký podíl pracujících během formálního vzdělávání právě v zemích s duálním systémem OVP (např. Nizozemí 70 %, Rakousko 40 %, zatímco v ČR jen 8 %). V těchto zemích velký podíl mladých pracuje již v rámci formálního odborného vzdělávání, protože práce je integrální součástí jejich odborné přípravy. Důsledkem je výrazně vyšší míra zaměstnanosti mladých do 29 let v těchto státech. Model školsky orientovaného systému OVP v ČR přispívá k podprůměrně nízké míře zaměstnanosti mladých Čechů a Češek.

3.6 Nízká pracovní mobilita

Další bariérou růstu zaměstnanosti mladých lidí je nízká geografická pracovní mobilita. Dojíždění a stěhování za prací v ČR ztěžuje několik faktorů, které mohou mladé Čechy a Češky oproti jejich zahraničním protějškům znevýhodňovat. Zásadním problémem je vysoká cena bydlení. Podle Deloitte Property Indexu je v ČR dostupnost vlastnického bydlení, vyjádřená v poměru mezd a cen nových bytů, nejhorší ze všech zemí Evropy. Češi a Češky na pořízení nového bytu o velikosti 70 metrů čtverečních potřebují 13,3 ročních mezd, tedy nejvíce v Evropě. Praha je druhou nejméně dostupnou metropolí hned za Amsterdamem⁵⁴. Vysoké ceny nemovitostí i nájmu ve větších městech odrazují od stěhování do míst s větší nabídkou práce a s vyššími mzdami. Efekt vyšší mzdy je vymazán velmi vysokými náklady na hypotéky a

⁵⁴ DELOITTE. Česko je v dostupnosti bydlení nejhorší v celé Evropě a Praha je mezi metropolemi předposlední. Online. 6.8.2024. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/press/articles/cesko-je-v-dostupnosti-bydleni-nejhors-i-v-cele-evrope-a-praha-je-mez-metropolemi-predposledni.html>. [cit. 2024-11-18].

nájmy. Neustále se zvyšující ceny bydlení také snižují motivaci mladých pracovat a usilovat o vyšší mzdu. V situaci, kdy je jakékoliv navýšení mzdy doprovázeno prudkým růstem ceny bydlení, přestávají mladí lidé v zaměstnání vidět prostředek k dosažení vlastního bydlení v rozumném horizontu.

Dojíždění do zaměstnání není plošně podpořeno ani ze strany státu. Například v Německu lze o náklady na cestu do práce snížit základ daně z příjmů. Tzv. „kilometrovné“ má formu paušální částky na každý kilometr ujetý do práce (pokud neexistuje stabilní pracoviště – typicky montáže, stavby), lze odečíst i náklady na cestu z práce. V Německu lze snížit daňový základ i při stěhování za prací (paušální výdaj nebo skutečné náklady doložené fakturami a účtenkami) nebo náklady na vedení dvojí domácnosti, pokud člověk alespoň jednou za 14 dní dojíždí domů (odečíst lze např. nájemné v přechodném bydlišti a cestovné mezi přechodným a trvalým bydlištěm)⁵⁵.

3.7 Ekonomické potíže snižují zaměstnanost mladých

Míra zaměstnanosti mladých přímo souvisí s kondicí ekonomiky a dostupností pracovních míst. V dobách prosperity sice zaměstnanost mladých roste, avšak v období cyklických nebo strukturálních krizí se problémy mladých na pracovním trhu projevují silněji než u zbytku ekonomicky aktivní populace. Mladí lidé jsou na trhu práce ohroženou skupinou z několika důvodů. Například formální i neformální ochrana mladých lidí je ve srovnání s ostatními věkovými kategoriemi v ČR nižší⁵⁶. Dalším handicapem je, že na rozdíl od zkušených uchazečů o práci se často nemohou prokázat dostatečnou praxí. Mladí lidé jako první pocítí komplikace v ekonomické situaci. Mizí jim příležitosti k práci kvůli rostoucí konkurenci mezi uchazeči, mizí příležitosti k přivýdělku během studia. Práce a příležitosti zanikají kvůli postupující automatizaci, robotizaci a nově i generativní umělé inteligenci. Nejistý hospodářský výhled podniky nutí omezovat náborové aktivity. Mladým lidem jsou nabízeny častěji jen dočasné a zkrácené úvazky i v případech, kdy je nepreferují. Pracovní smlouvy na dobu určitou jsou po uplynutí závazku častěji ukončovány.

Zaměstnanost mladých v ČR skokově klesla v prvním „covidovém“ roce 2020, kdy z necelých 49 % spadla o 3 p.b. a od té doby dále zvolna klesá. V roce 2023 dosáhla hodnoty 44 %. Údaje o nezaměstnanosti naznačují, že přinejmenším zčásti se pokles zaměstnanosti mladých přelil do nezaměstnanosti. V roce 2023 se míra nezaměstnanosti mladých do 29 let během roku zvýšila ze 4,2 % na 5,2 %, tj. na úroveň z let covidových restrikcí. Podíl nezaměstnaných do 29

⁵⁵ TOPAGENTUR. Německé daně. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.top-agentur.com/nemecke-dane.html>. [cit. 2024-11-18].

⁵⁶ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Nezaměstnanost mladých lidí. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Nezamestnanost-mladych-lidi>. [cit. 2024-11-18].

let na celkovém počtu nezaměstnaných v evidenci ÚP ČR (tj. 22 %) byl v roce 2024 nejvyšší od roku 2016, pokud nebudeme brát v úvahu specifický 1. rok covidové krize (2020). Podobnou křivku nabízí data o nezaměstnanosti absolventů škol. V mezinárodním srovnání je nezaměstnanost mladých v ČR naštěstí stále velmi nízká.

3.8 Nejen práce: mladí mají i jiné hodnoty

Postupné bohatnutí Čechů umožňuje stále více mladým lidem nenastupovat okamžitě po dokončení školy do zaměstnání. Motivace začít hned pracovat je u nich nižší, než tomu bývalo v minulosti. Alespoň nějaký čas tráví pobytem v zahraničí, cestováním a seberozvojem. Mladí raději dále rozvíjejí svou osobnost a záliby, poznávají svět a dobrovolničí, než aby ihned nastoupili „do korporátu“. Zdaleka ne každý mladý člověk si takovou možnost může dovolit, lze však předpokládat, že nejčastěji půjde o mladé absolventy vysokých škol. To by mohlo vysvětlovat, proč v posledních letech ČR roste podíl NEETs s terciárním vzděláním. Pro mladé již není práce tak zásadní prioritou jako pro předešlé generace. Větší chuť mladých odkládat nástup do zaměstnání tak může zčásti přispívat k nižší úrovni zaměstnanosti této generace.

Rostoucí odstup nejmladší generace od práce a podnikání naznačuje i srovnání dat Výzkumu profesní orientace žáků posledních ročníků středních škol (TREXIMA, 2018, 2022). Z odpovědí více než 8 tisíc středoškoláků ze dvou krajů ČR za rok 2022 vyplynulo, že v budoucnu neplánuje pracovat ani podnikat 8 % z nich, zatímco v roce 2018 žáci ze stejných krajů takto odpovídali jen v 6 % případů.

I pokud mladí začnou pracovat, kladou větší důraz na potřebu skloubení pracovního života s osobním životem. To se může projevat např. strategií práci spíše s přestávkami řetězit (po skončení časově vymezeného projektu práci přerušit a po nějakém čase přijmout další práci), než pracovat v rámci klasického plného úvazku. Vědomé přestávky v práci se mohou projevit na údajích o míře zaměstnanosti mladých. Potřeba více vyvážit osobní a pracovní život se může zrcadlit i v preferencích zaměstnaneckých benefitů. Pokud je mladí lidé v nabídce zaměstnavatelů nenacházejí, mohou práci déle hledat anebo ji rychleji opouštět. To se rovněž může projevit snižováním míry zaměstnanosti mladých.

Mladí lidé hledají více, než tomu bylo dříve ve svém profesionálním životě smysl a přihlížejí k hodnotám, které zaměstnavatelé deklarují, např. v oblasti environmentální udržitelnosti podnikání. Potřebují vidět, že hodnotová orientace zaměstnavatele a firemní kultura ladí s jejich osobním nastavením. Pokud nemohou takového zaměstnavatele najít, vstupují na pracovní trh později. Rovněž mohou zaměstnavatele dříve opustit v případě, kdy dlouhodobě vnímají nesoulad mezi osobními a firemními hodnotami.

3.9 Psychické a fyzické problémy mladých

Přístup k zaměstnání a k podnikání komplikují mladé generaci různé psychické a fyzické potíže. Ve zvýšené míře trpí depresemi, úzkostmi, sebepoškozováním a pokusy o sebevraždu, panickými atakami, poruchami příjmu potravy, ztrátou víry v pozitivní budoucnost, a klimatickým žalem.

Například podle průzkumu Národního ústavu duševního zdraví (NUDZ), provedeného na vzorku 6 tisíc žáků, vykazuje až 40 % žáků devátých tříd základních škol znaky střední až těžké deprese a 30 % z nich má známky úzkosti. Ve všech oblastech duševního zdraví jsou více zasaženy dívky. Oproti chlapcům jich depresivními i úzkostnými příznaky trpí více než dvojnásobek. Je zřejmé, že tyto obtíže mohou v budoucnu limitovat jejich šance na pracovním trhu. Již dnes jsou duševní poruchy druhou nejčastější příčinou pro přiznání invalidního důvodu. Mezi lety 2010 a 2022 stoupl počet invalidních důchodů z důvodu duševních poruch o cca 20 tisíc na zhruba 106 tisíc, tj. 26 % ze všech invalidních důchodů. Více než 21 % pobíratelů invalidního důchodu s příčinou duševních poruch tvoří lidé do 34 let věku⁵⁷. Počet psychiatrů je zcela nedostatečný, zároveň však prudce roste zájem o jejich služby. Počet dětí hospitalizovaných na psychiatrických odděleních nemocnic dramaticky roste, zejména v případě 12-16letých dívek⁵⁸. Zhoršování psychické kondice a odolnosti mladých snižuje jejich šance na nalezení a udržení zaměstnání.

Rovněž fyzická kondice mladých se stále snižuje. Zhoršují se jejich fyzické zdravotní problémy. Podle zjištění Asociace trenérů a učitelů tělesné výchovy je tělesná zdatnost dnešních dětských hokejistů z předních českých klubů horší, než činila průměrná dětská tělesná zdatnost v 90. letech 20. století⁵⁹. Podle zjištění České školní inspekce se sportovní výkony cca třetiny českých středoškoláků pohybují v nejhorších hodnotách provedených testů⁶⁰. Jednou z příčin zhoršené fyzické kondice mladých je nárůst nadváhy. V ČR v současnosti trpí nadváhou a obezitou 60 % lidí, v případě dětí ve věku 13-17 se jedná o 25 % z nich. Nadváha přitom vyúsťuje v nemoci jako jsou kardiovaskulární choroby provázené mrtvicemi a infarkty, cukrovka druhého typu,

⁵⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Důchodová statistika. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchodova-statistika#section>. [cit. 2024-11-18].

⁵⁸ KACEROVSKÁ, Soňa. Křehkost mladé generace: Proč psychická odolnost našich dětí klesá? Online. 2024. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/dite-rodina-krehkost-mlade-generace-proc-psychicka-odolnost-nasich-deti-klesa-40477684>. [cit. 2024-11-18].

⁵⁹ MACH, Jiří. Alarmující výzkum: Běžné děti v 90. letech měly lepší fyziku než dnešní mladí sportovci. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-alarmujici-vyzkum-bezne-deti-v-90-letech-mely-lepsi-fyziku-nez-dnesni-mladi-sportovci-40484985>. [cit. 2024-11-18].

⁶⁰ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. Tematická zpráva – Tělesná zdatnost žáků na základních a středních školách. Online. 2023, 18.4.2023. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Telesna-zdatnost-zaku-na-zaklad>. [cit. 2024-11-18].

nádorová onemocnění, a mnoho dalších⁶¹. To snižuje šanci mladých získat a udržet si zaměstnání s fyzickými nároky na práci. Například cca 10 % uchazečů o službu v Armádě ČR neprojde fyzickými testy a 44 % zájemců nezíská pozitivní hodnocení zdravotní způsobilosti⁶².

3.10 Nerovnosti ve vzdělávání limitují šance některých skupin mladých na trhu práce

Jak konstatuje Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+⁶³, ČR patří mezi státy s největšími vzdělávacími nerovnostmi. Projevují se výraznou závislostí výsledků vzdělávání na sociálním statusu rodičů a značnými rozdíly mezi výsledky žáků z různých škol i regionů. Dalším projevem vzdělávacích nerovností je nízká mezigenerační mobilita ve vzdělávání, jež je způsobena nízkou schopností vzdělávacího systému vyrovnávat sociální status rodiny a motivovat žáky k dosažení vyšších stupňů vzdělání. Snížení nerovností v přístupu ke vzdělávání se proto stalo jedním ze strategických cílů Strategie 2030+. Jak vyplývá ze zprávy OECD o České republice v rámci analýzy „*Education at a Glance 2024*“⁶⁴, vzdělání rodičů má silný vliv na výsledky vzdělávání jejich dětí. V ČR pouze 5 % osob ve věku 25-64 let, jejichž rodiče nemají vyšší sekundární vzdělání, dosáhlo terciárního vzdělání, zatímco průměr zemí OECD činí 19 %. Vzdělání a sociální status rodičů mají silný vliv na vzdělání a budoucí kariérní možnosti jejich dětí. V praxi to znamená, že děti z rodin s nižším vzděláním a nižším socioekonomickým statutem mají často omezenější přístup k vyššímu vzdělání a následně i k lepším pracovním příležitostem.

Regionální rozdíly v kvalitě škol a dostupnosti vzdělávacích institucí také významně ovlivňují šance mladých lidí na trhu práce. V některých regionech ČR je přístup ke kvalitnímu vzdělání omezenější, což vede k horším vzdělávacím výsledkům a nižší šanci na dosažení vyššího

⁶¹ STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Více než 60 procent Čechů má nadváhu, trpí jí až čtvrtina dětí. Obezita způsobuje závažné zdravotní komplikace. Online. 2024, 4.3.2024. Dostupné z: <https://szu.cz/aktuality/vice-nez-60-procent-cechu-ma-nadvahu-trpi-ji-az-ctvrtina-deti-obezita-zpusobuje-zavazne-zdravotni-komplikace/>. [cit. 2024-11-18].

⁶² MÁLEK, Albert. Najít vojáky je stále těžší. Jak si armáda vybírá mezi adepty. Online. 2023, 3.4.2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-najit-vojaky-je-stale-tezsi-jak-si-armada-vybira-mez-adepty-229814>. [cit. 2024-11-18].

⁶³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Online. 2020. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf. [cit. 2024-11-18].

⁶⁴ OECD. Education at a Glance 2024 - Country notes: Czechia. Online. 2024, 10.9.2024. Dostupné z: https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2024-country-notes_fab77ef0-en/czechia_8c4f6dd6-en.html. [cit. 2024-11-18].

vzdělání. Ve spojení s nízkou mobilitou pracovní síly to má za následek nižší zaměstnatelnost a horší pracovní vyhlídky pro mladé lidi z těchto oblastí.

4 Návrh oblastí pro navazující hloubkové analýzy

Studie „Důvody nízké zaměstnanosti mladých dospělých do 29 let v ČR“ umožnila zpracovat základní kvantitativní přehled o mladé generaci podle různých variant jejich ekonomické aktivity a dalších kategorií jako gender nebo věkové podskupiny. Umožnila popsat stav a základní trendy různých socio-demografických a ekonomických parametrů, jež mají vliv na vývoj zaměstnanosti mladých. Obsahuje i výčet důvodů přispívajících k neuspokojivě nízké míře zaměstnanosti mladých. Rozsah studie však neumožnil detailnější rozpracování některých témat nebo použití jiných postupů nad rámec desk-research, které by umožnily hlubší poznání příčin nízké zaměstnanosti mladých či možností minimalizace těchto bariér.

Na témata rozpracovaná ve studii by bylo vhodné navázat dalšími analýzami dílčích oblastí souvisejících s posilováním zaměstnanosti mladých.

4.1 Inspirativní zahraniční politiky podpory zaměstnanosti mladých a zkušenosti zaměstnavatelů v ČR

Identifikace a popis inspirativních příkladů zahraničních politik podpory zaměstnanosti mladých lidí s potenciálem přenosu do ČR může poskytnout cenné poznatky pro implementaci podobných opatření v České republice. V mnoha zemích byly zavedeny různé politiky a programy, které se ukázaly jako účinné při zvyšování zaměstnanosti mladých lidí. Tyto politiky zahrnují různé formy podpor pro zaměstnavatele i zaměstnance.

Jedním z inspirativních příkladů může být politika daňových úlev pro zaměstnavatele, kteří najímají mladé lidi. V některých zemích, jako je Německo, jsou zaměstnavatelé motivováni k zaměstnávání mladých lidí prostřednictvím daňových úlev a subvencí, což snižuje náklady na zaměstnávání mladých pracovníků a zvyšuje jejich atraktivitu na trhu práce.

Dalším příkladem je podpora dojíždění za prací, která je běžná v zemích jako je Švédsko, kde stát poskytuje finanční podporu mladým lidem, kteří musí dojíždět za prací na delší vzdálenosti. Tato podpora může zahrnovat příspěvky na dopravu nebo slevy na veřejnou dopravu, což usnadňuje mladým lidem přístup k pracovním příležitostem mimo jejich bydliště.

Podpora částečných úvazků je dalším efektivním opatřením, které bylo úspěšně zavedeno v Nizozemsku. Nizozemská vláda podporuje zaměstnavatele, kteří nabízejí částečné úvazky mladým lidem, což umožňuje studentům a absolventům získat pracovní zkušenosti při pokračování ve studiu nebo při hledání plného úvazku.

Celkově by analýza těchto zahraničních politik a jejich přizpůsobení českému kontextu mohla přinést náměty na zlepšení v oblasti zaměstnanosti mladých lidí. Identifikace a implementace osvědčených postupů z jiných zemí by mohla pomoci České republice vytvořit efektivní a udržitelný systém podpory zaměstnanosti mladých lidí, což by mělo pozitivní dopad na celkovou ekonomickou situaci a sociální stabilitu.

Vhodným východiskem pro doporučení přenositelných zahraničních politik je průzkum mezi zaměstnavateli v ČR, zaměřený na jejich zkušenosti s náborem a zaměstnáváním mladé generace a identifikaci bariér a problémů, kterým v této souvislosti čelí.

4.2 Zahraniční mobilita mladých jako faktor zaměstnanosti

Pro hledání cest ke zvýšení zaměstnanosti mladých lidí v České republice by bylo přínosné věnovat se oblasti mobility mladých. Zaměřit se jak na odchody mladých Čechů do zahraničí, tak i na příchody mladých ze zahraničí do České republiky. Tedy na jejich krátkodobé i dlouhodobé studijní a pracovní pobyty.

Mobilita ovlivňuje jejich zkušenosti, pracovní dovednosti i dostupnost na domácím trhu. Mladí lidé, kteří absolvují studijní nebo pracovní pobyty v zahraničí, často získávají nejen cenné dovednosti a kontakty, ale i lepší jazykové schopnosti, širší rozhled a schopnost přizpůsobit se různým pracovním kulturám, což zvyšuje jejich atraktivitu pro zaměstnavatele.

Mobilita má dopad na ekonomickou aktivitu mladých. Ti, kteří odjíždějí na zahraniční pobyty, často nevstupují do českého pracovního trhu bezprostředně po dokončení vzdělání, což může přispět k nižšímu podílu zaměstnanosti mladých v domácích statistikách. Dlouhodobé pobyty, jako jsou roční nebo víceleté studijní programy či pracovní stáže, mohou vést k situaci, kdy se tito mladí lidé rozhodnou zůstat v zahraničí, což přispívá k odlivu mladé pracovní síly z ČR. Současně zahraniční studenti, kteří se rozhodnou zůstat v České republice po dokončení studia, mohou významně přispět k domácí ekonomice.

Celkově tedy mapování mobility může pomoci lépe pochopit důvody nižší zaměstnanosti mladých v České republice, včetně toho, zda tito mladí lidé získávají zkušenosti a kvalifikace mimo domácí trh, které by mohly být pro jejich zaměstnanost klíčové. Tento přehled také umožní lépe zacílit podpůrné programy, které by usnadnily návrat mladých na český pracovní trh a zvýšily jejich zapojení do ekonomické aktivity v ČR.

Pro mapování mobility mladých do 29 let lze využít různých zdrojů dat a metod, které pomohou získat komplexní přehled o studijních a pracovních pobytech této věkové skupiny. Kromě analýzy kvantitativních ukazatelů z různých datových zdrojů je v tomto případě důležité zaměřit se i na kvalitativní metody jako například hloubkové rozhovory nebo focus groups. Diskuse s mladými lidmi, kteří absolvovali pracovní nebo studijní pobyt v zahraničí, mohou

přinést hlubší vhled do jejich motivace, získaných zkušeností a plánů do budoucna. Také případové studie některých zemí či programů mohou odhalit specifika pracovního uplatnění po návratu, úspěšnost uplatnění na českém trhu práce, nebo naopak motivaci zůstat v zahraničí.

Tyto zdroje a metody společně umožní získat komplexní přehled o tom, jak mobilita ovlivňuje zaměstnanost mladých v ČR, a pomohou identifikovat faktory, které mohou usnadnit návrat mladých po získání zahraničních zkušeností zpět na český pracovní trh a podpořit integraci zahraničních studentů do české ekonomiky.

4.3 Dlouhé setrvávání mladých ve studiu: Efektivita versus neefektivita a její dopady na zaměstnanost

Dlouhé setrvávání mladých ve studiu může mít různé dopady na jejich profesní dráhu a celkovou zaměstnanost. Efektivní setrvávání ve studiu představuje vzdělávací dráhu, která je přiměřená získání kvalifikace. Tento proces obvykle zahrnuje postupné dokončení základního, středního a vysokoškolského vzdělání, případně doplněného o stáže s následným nástupem do zaměstnání. Taková dráha umožňuje mladým lidem získat potřebné znalosti a dovednosti, které jsou relevantní pro jejich budoucí profesní život. Tito absolventi jsou často dobře připraveni na pracovní trh a mají vysokou šanci na úspěšné uplatnění ve svém oboru.

Na druhé straně, neefektivní setrvávání ve studiu je charakterizováno dlouhým obdobím studia, které je provázeno častými změnami oborů a škol. Tento proces často nevede k získání stupně vzdělání, například když student po šesti letech vysokoškolského studia dosáhne pouze bakalářského titulu nebo dokonce žádného. Málo zmapované je reálné profesní uplatnění těchto mladých lidí. Takové studium může být neefektivní z několika důvodů: ztráta času a zdrojů, nedostatečná kvalifikace. Studenti, kteří nedokončí své studium, často nemají dostatečnou kvalifikaci pro náročnější pracovní pozice, což může omezit jejich možnosti na trhu práce a vést k vyšší nezaměstnanosti a ekonomické nestabilitě v této věkové skupině. Dlouhé a neefektivní studium také znamená vyšší náklady na vzdělávací systém, vyšší náklady na sociální podporu a nižší příjmy z daní. Pro zaměstnavatele to znamená, že mohou mít obtíže najít kvalifikované pracovníky, což může omezit jejich schopnost růstu a inovace.

Použité zdroje

ADVOKÁTNÍ DENÍK. Vláda schválila novelu zákona se zárukou místa v dětské skupině. Online. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/23/vlada-schvalila-novelu-zakona-se-zarukou-mista-v-detske-skupine/>. [cit. 2024-05-23].

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Nezaměstnanost mladých lidí. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Nezamestnanost-mladych-lidi>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Důchodová statistika. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchodova-statistika#section>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. Tematická zpráva – Tělesná zdatnost žáků na základních a středních školách. Online. 2023, 18.4.2023. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Telesna-zdatnost-zaku-na-zaklad>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Aktuální populační vývoj v kostce. Online. 4.11.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Metodické poznámky - Výběrové šetření pracovních sil. Online. 18.11.2024. Dostupné z: https://csu.gov.cz/zam_vsps. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - červen 2024. Online. 31.7.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-cerven-2024>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - leden 2024. Online. 4.3.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-leden-2024>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet, struktura a projekce obyvatel. Online. 28.6.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/pocet-struktura-a-projekce-obyvatel?pocet=10&start=0&podskupiny=132&razeni=-datumVydani>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Studenti a absolventi vysokých škol v České republice - 2001–2023. Online. 15.5.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/studenti-a-absolventi-vysokych-skol-v-ceske-republice-2001-2023>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Školy a školská zařízení - školní rok 2023/2024. Online. 29.8.2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-20232024>. [cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Věkové složení obyvatel. Online. Dostupné z:
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=#katalog=33156>.
[cit. 2024-11-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)*. Online. 16.2.2024.
Dostupné z: https://csu.gov.cz/vykazy/vyberove_setreni_pracovnich_sil. [cit. 2024-11-18].

DELOITTE. Česko je v dostupnosti bydlení nejhorší v celé Evropě a Praha je mezi metropolemi předposlední. Online. 6.8.2024. Dostupné z:
<https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/press/articles/cesko-je-v-dostupnosti-bydleni-nejhorsiv-cele-evrope-a-praha-je-mezi-metropolemi-predposledni.html>. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024.
Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_13314398/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024.
Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_13315789/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024.
Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_12031725/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Employment and activity by sex and age - annual data. Online. 12.11.2024.
Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_12410987/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. How many students worked while studying in 2021? Online. 29.8.2022.
Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/product/-/asset_publisher/VWJkHuaYvLIN/content/id/14966407/pop_up. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Inactive population as a percentage of the total population, by sex and age (%). Online. 13.9.2024. Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsq_ipga__custom_13338567/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Inactive population by sex, age and citizenship (1 000). Online. 13.9.2024.
Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsq_igan__custom_13534156/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Inactive population not seeking employment by sex, age and main reason. Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_igar__custom_13448315/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Mobile students from abroad enrolled by education level, sex and country of origin. Online. 4.10.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_mobs02__custom_13475964/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Part-time employment rate. Online. 12.11.2024. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem100/default/table?lang=en>. [cit. 2024-11-18]

EUROSTAT. Unemployment rates by sex, age and citizenship (%). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_urgan__custom_12386074/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Unemployment rates by sex, age and citizenship (%). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_urgan__custom_12402951/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EUROSTAT. Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and citizenship (NEET rates). Online. 12.9.2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_23__custom_12754847/default/table?lang=en. [cit. 2024-11-18].

EVROPA V DATECH. Rodičovství v Evropě. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/14-rodicovstvi-v-evrope/>. [cit. 2024-11-18].

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Zůstat s dítětem déle doma je riziko. Takoví lidé pak dosahují nižšího vzdělání. Online. 12.8.2024. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67349960-zustavat-s-ditetem-dele-doma-je-riziko-takovi-lide-pak-dosahuji-nizsiho-vzdelani>. [cit. 2024-11-18].

INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Mladí pod třicet, kteří nepracují ani se nevzdělávají – v ČR a EU. Online. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-11>. [cit. 2024-11-18].

INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. Nezaměstnanost absolventů. Online. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04>. [cit. 2024-11-18].

KACEROVSKÁ, Soňa. Křehkost mladé generace: Proč psychická odolnost našich dětí klesá? Online. 2024. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/dite-rodina-krehkost-mlade-generace-proc-psychicka-odolnost-nasich-deti-klesa-40477684>. [cit. 2024-11-18].

MACH, Jiří. Alarmující výzkum: Běžné děti v 90. letech měly lepší fyziku než dnešní mladí sportovci. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-alarmujici-vyzkum-bezne-deti-v-90-letech-mely-lepsi-fyzicku-nez-dnesni-mladi-sportovci-40484985>. [cit. 2024-11-18].

MÁLEK, Albert. Najít vojáky je stále těžší. Jak si armáda vybírá mezi adepty. Online. 2023, 3.4.2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-najit-vojaky-je-stale-tezsi-jak-si-armada-vybira-mezi-adepty-229814>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Absolventi škol a mladiství. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/absolventi-skol-a-mladisti>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Měsíční statistika struktury uchazečů a volných pracovních míst. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/mesicni-statistiky-uchazecu-o-zamestnani-a-volnych-pracovnich-mist-od-roku-2014>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Pololetní statistiky absolventů škol a mladistvých v evidenci ÚP ČR. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pololetni-statistiky-absolventu>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Slevu na pojistném měsíčně využívá přes 85 tisíc zaměstnanců. Podpora zkrácených úvazků zvyšuje flexibilitu trhu práce. Online. 12.11.2024. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/slevu-na-pojistnem-mesicne-vyuziva-pres-85-tisic-zamestnancu-podpora-zkracenych-uvazku-zvysuje-flexibilitu-trhu-prace>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Struktura uchazečů a volných míst. Online. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/web/data/struktura-uchazecu-a-volnych-mist>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Vybrané statistické údaje: počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>. [cit. 2024-11-18].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Online. 2020. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf. [cit. 2024-11-18].

MUMDOO. Flexibilní práce: příležitost pro české rodiče, firmy i ekonomiku. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.mumdoo.cz/report-flexibilni-prace>. [cit. 2024-11-18].

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Německo: struktura vzdělávacího systému. Online. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/nemecko/>. [cit. 2024-11-18].

NÁRODNÍ REGISTR REPRODUKČNÍHO ZDRAVÍ. Infografika: Porodnost v Česku. Online. 8.4.2024. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/data/1831-infografika-porodnost-ceska-republika>. [cit. 2024-11-18].

OECD. Education at a Glance 2024 - Country notes: Czechia. Online. 2024, 10.9.2024. Dostupné z: https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2024-country-notes_fab77ef0-en/czechia_8c4f6dd6-en.html. [cit. 2024-11-18].

STATISTIKA A MY. Vysokoškoláků přibývá. Online. 2023, 1.9.2023. Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/vysokoskolaku-pribyva>. [cit. 2024-11-18].

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Více než 60 procent Čechů má nadváhu, trpí jí až čtvrtina dětí. Obezita způsobuje závažné zdravotní komplikace. Online. 2024, 4.3.2024. Dostupné z: <https://szu.cz/aktuality/vice-nez-60-procent-cechu-ma-nadvahu-trpi-ji-az-ctvrtina-deti-obezita-zpusobuje-zavazne-zdravotni-komplikace/>. [cit. 2024-11-18].

ŠVIHEL, Petr. Expertka: Nabízet zkrácené úvazky znamená zvyšovat svoji atraktivitu. Online. 13.9.2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-expertka-nabizet-zkracene-uvazky-znamená-zvysovat-svoji-atraktivitu-236749>. [cit. 2024-11-18].

TOPAGENTUR. Německé daně. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.top-agentur.com/nemecke-dane.html>. [cit. 2024-11-18].